

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Helyben házhoz hordva és vidékre postai megküldéssel:

Negyedévre 1.50 kr. Két óra 1.—kr.
Félévre 3.—> Egy óra —.50 >
Egész évre 6.—> Egyes szám helyben és vidéken 6 kr.

HIRDETÉSEKET

árszabály szerint számítunk. Bélyegdíj minden hirdetésért 30 kr.

Nyilttér minden sor 20 kr.

ÓRÁLLÓ.

POLITIKAI, SZÉPIRODALMI ÉS KÖZGAZDASÁGI LAP.

Megjelen hetenkint kétszer u. m.: szerdán és szombaton.

SZERKESZTŐSÉG:

hova a lap szellemi részét illető közlemények s előfizetési díjak küldendők SÁROSPATAK, GORTVAY-FÉLE HÁZ.

A hirdetési díjak és a lap szétküldésére vonatkozó felszólalások a kiadóhoz, Steinfeld Jenő nyomdászhoz küldendők.

Kéziratokat nem adunk vissza.

Bérmentellen leveleket nem fogadunk el

FŐMUNKATÁRS:
CSENGEY GUSZTÁV.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS LAPTULAJDONOS:
DR. BARTHA BÉLA.

KIADÓ:
STEINFELD JENŐ.

Emléket Tompa Mihálynak.

A sárospataki főiskola akadémiai „Magyar Irodalmi Önképzőtársulata” még 1892-ben elhatározta, hogy egy nagy, kegyeletes kötelességet teljesít a természet és a virágok halhatatlan költője iránt, mely egyszerűsége, bizonyos tekintetben nemzeti kötelesség is, mert a nagy költő emléket sem Sárospatakon hol nagy lelke először kezdte szárnyát bontogatni, sem síremlékén kívül sehol az országban semmi szobor, vagy emlékkő nem örökíti. Elhatározta, hogy Sárospatakon, a főiskola gyönyörű kertjében szobrot, vagy más díszes emléket emel egykori tanjának, főiskoláink halhatatlan növendékének. E célra két év alatt néhány száz forint gyűlt össze.

Az „Óráló” most Tompa összes tisztelőihez, a főiskola minden barátjához s volt növendékéhez s mind azokhoz fordul, kik a nemzetnek nagyjai iránt tanúsítandó hálóját s kötelességét átérzik, — segítsék elő adományaikkal a szép, magas szobor terve kivételét. — Adjon kiki, amennyit képes. A gazdag forintjai époly kedvesek lesznek, mint a szegény fillerei. Egyszerre két oltáron teszik le áldozatukat: a nemzeti kegyelet s a főiskola iránti szeretet oltáron.

A főiskola akadémiai Magyar Irodalmi Önképzőtársulatának közel 70 éves történetében pedig az lesz a legmagasztosabb pillanat, midőn Tompa emlékére a lepel le fog hullni, hogy hadd csókdossák a fák lombjai, a tavasz langyos szellője, hadd susogjanak hozzá a virágok.

Kétszer ad, ki gyorsan ad. Az adakozás mérvétől függ aztán az emlék minősége is.

A kegyes adományokat közvetíti ésnnyilvánosan nyugtatványozza az „Óráló”.

E sorokat pedig, hogy kiáltó szó ne legyenek a pusztaiban, egy hónapon át e helyen újra lenyomatjuk s kérjük hírlaptársainkat is, buzdítsák olvasóikat az adakozásra.

Az „Óráló” szerkesztősége.

Szapáry és Apponyi.

Gyönyörűségesen összehajlítok.

Egy kis fekete pont tűnt fel az elkeresztelési rendelet idején, midőn — az egyelőre úgy nevezett — heccáplánok az 1868-ki vallásügyi törvényt ostrom alá vették. Az Apponyi pártja észrevette ezt a pontot és sietett forgószélet támasztani körülötte, ezen égi tüneménybe fektetve reménykedését: *in hoc signo vinces!* Nos, ha ez nem igaz, hát akkor mi okon üzte a hamis hajszát a nemzeti párt az elkeresztelési rendelet ellen? Kapaszkodója ennek a pártnak minden kétség nélkül a kezdődő vallási béktelenség, a melyet Apponyinak igen könnyű lett volna csirájában elfojtani, ha lett volna hozzá önmegtartózkodása, a mely bizonyára több diszszel vette volna körül azóta, mint a viszályból való disztelen élőködés. De úgy kell lenni, hogy Apponyinak dogmatikus meggyőződése tiltakozott az ellen, hogy az ultramontán törekvéseknek utjára állja.

Gróf Szapáry Gyula, a volt miniszterelnök, megtagadja a solidaritást az elkeresztelési rendelettel és Csáky vállára akarja áttenni a viszályokért a felelősséget. — Ugy kell lenni, hogy ebben is van valami benső igazság, mert azt csakugyan láttuk, hogy a miniszterelnök, mint belügyminiszter, kontraktározta a rendelet végrehajtását, midőn az ítéleteket magához kívánva, azoknak érvényt nem szerzett. Ime, az ellenzéki pártvezér, a kormányhatalom tényleges birtokosával egy időben így adtak együtt szarvakat a törvény ellen törő ultramontánizmusnak.

Ki hát a bűnös a mai helyzetért? Első sorban gróf Szapáry, a saját kormánytársait cserbenhagyó, lelkében már akkor a klérálisokkal rokon-szenvező férfiú; másodsorban pedig Apponyi és társai.

Most már gyönyörűségesen összehajlítok. A solidaritás a bűnben összehozta őket.

Időközben egy mód kínálkozott még a rend és béke helyreállítására, az a mód, a melyet a Wekerle-kormány képvisel. Apponyi grófnak megint csak egy kis önmegtartózkodásába került volna és a háborgó ultramontánizmus odujába buvik és a

főrendiházban legfeljebb egy törpe kisebbség foglal állást a nemzet egyetemes akarata ellen; de úgy kell lenni, hogy a grófot ismét visszatartotta dogmatikus lelkiismerete, hogy a „Magyar Állam” hirdethesse a *katholikus vallás fenségének diadalát*. Szapáry Gyula gróf, a cunctator, pedig, ismét sietett még alkalmas időben, bajtársával kezét fogni és az elvégre szépen kibontakozott klérális tábornak élére állani.

A helyzet hát ennyiben már tiszta, hogy a bűnösök feltalálták egymást és a maguk módja szerint felajánlották szolgálatukat a hazának, hogy ők tehát majd kiviszik a hinárból ezt a szegény, összezavart nemzetet. Isten és világ előtt felelősök érte!

De most már mi protestánsok is következzünk a szólásra. Mindenek előtt tiszta és világos programot kívánunk. A kiindulási pont a protestánsok nyugalmát biztosító 1868-ki törvények támadása. A protestánsok megnyugodtak a Wekerle-kormány által megkísérelt módosításokban; de nem nyugodhatnak meg semmi oly kísérletekben, melyek eddigi felekezeti viszonyaitak rosszabbíthatják s az inséges házasság által a katolikus házassági jognak közvetve ismét alárendelhetik. Röviden: nem nyugodhatnak belé megaláztatásukba azon klérussal szemben, mely ellen önérttel hivatkozhatnak szegénységük és nyomoruk mellett is önfelelő, munkás hazafiságukra. Nem nyugodhatnak belé a protestánsok abba, hogy a Zichy Nándorok „Katholikus-Magyarország”-a és „Regnum Marianum”-a címén ismét uralkodóvá válják Magyarországon a római pápa csallhatatlanságára alapított újabb katolikus vallás.

Gróf Szapárynak és Apponyinak eddig ismeretes programja az új viszályok forrása. A kutyafarkát apródonként elvagdálni, — annyi mint az ordítást hosszúra nyújtani; ha ez a céljuk, ezt elérhetik; de ha nem az, akkor vessenek számot magokkal és jegyezzék meg: a protestánsokkal az erők kiegyenlítése (Apponyi szerint), tehát az államszegység, nem alku tárgya az 1868-ki törvények eltörlésére nézve; a protestánsok a szabadság elvéért küzdenek és azokkal győznek, vagy esnek. Sem facultativ, sem szükségbeli polgári házasság, hanem csak az egyetemes jog és kötelezettség, mely a kötelező polgári házasságban az egész

Fejes István összes költeményei.

Két kötet. Budapest, 1894. Révai Testvérek bizománya. (Nyomatott S.-A.-Ujhelyben, a „Zemplén” könyvnyomtató műintézetében).

Dr. Debreceni Istvántól.

(Folytatás.)

A *Hajós* című költeményről (17. l.) Arany már 1861-ben azt írta, hogy „ha neki valaki (szerzőt magát se rekesztvén ki) megmagyarázza azt, hogy emberi józan értelem felfoghassa; megfejtí különösen azt, miért *áldja* a költő, ami *elmeríti*, midőn *zöld virány, mosolygva váró palma lombok* intenek felé s midőn tudja, hogy „elviharzott életere *pálmát* hint a szerelem; továbbá, miként áll „összefont kezekkel”, ha már *elmerült* és fölvetette a hab s több efféle: ünnepélyesen fogadja, hogy visszavon minden gáncsot, melylyel bírálata Fejes költeményeit illette” (Szépir. Figy. 1861. 394. l.). Ehez csak azt jegyzem meg, hogy e költemény néhány, Arany által megrótt kifejezés megváltoztatása kivételével érthetőség, világosság dolgában ma sem sokat nyert. Szerző talán azzal védené magát, hát hisz ez allegoria, melyben a tenger az élet tenger, annak hullámai közt pedig lehet elmerülni, felvetődni, evezni akár összefont kezekkel is. Így meg lehet érteni a verset, de mint műalkotás, elvesztette létjogát, mert az allegoria képek sorozata, mely képeknek, bár elvont eszméket fejeznek ki, mint képeknek természetesen kell lenniök. A költeményt különben egész terjedelmében idézzük:

A hajós.

Reng a hullám, ing a csolnak
Messeze távol még a part;
Kél boru a láthatáron,
Csillagom hiába várom,
Mit a felleg eltartak.

Elmerülök s felvet a hab,
Evezésem nem segít;

Állok összefont kezekkel
És esengő érzelmekkel
Nézem (áldom), a mi elmerit.

Zöld virány, mosolygva váró
Pálmalombok intenek;
A vihar lezug odáig,
Visz-e a sors a határig
Csolnakommal engemet?

Tornyosul a zugó (reng) hullám,
Meg-megrezzen a szemem;
Amde lelkem mért remegne (ijedne)?
Bármí súlyos küzdelemre
Erőt ad a — szerelem.
(Elviharzott életerem
Pálmát hint a szerelem).

A zárjelbe tett szavak és sorok az 1861-iki kiadás szövegét jelentik.

Az „Emlékkönyvbe” című kis vers csakugyan emlékkönyvbe való, nem költői gyűjteménybe. Az első versszak négyes, a többi ötödféles jambus versekben van írva s az egészen meglátszik, hogy a költőt sarokba szorította valami emlékkereset hajszoló kis leány s addig nem hagyott neki békét, míg a négy versszakasz meg nem született. Izeleltől ime a harmadik versszak:

Ifjuság: vig kedv, bútlan élet,
Még búja is lombkoszorú,
S széthull, miként a tavaszégen
Egy kis rózsafelhő s boru.

Az „Emlékezem reád” kezdetű szerelmi epékedésben nagyon rontja az egységet a hazaszeretet erőszakolt bevonása s a különben nagyon szép gondolatot: magános szobában a kedvessé töltött édes órák emléket felidézni s ez emlékekből vigasztalást meríteni, — mondom, e szép gondolatot tönkre teszi a prózai nyelv, mely telve van elbeszélő, mult-alakokkal.

Igen kedves gondolatot fejez ki „A meghiusult fénykép”; a költő elmegy feleségével és kis fiacskájával a fényképészhez (szerinte *képészhez*), hogy a nagymama számára a kis unoka arcképét elküldhessék, de a kis fiú nem bírja méltányolni a jó szándékot, nem ül meg a gép

előtt s így nem lesz fénykép. Ez a gondolat megfelelő formában kidolgozva, igen vonzó, hatásos lehetett volna, de szerző kezében elmosódik. Ott, a hol kedélyes akar lenni, végkép nem tud reánk kellemes hatást gyakorolni s a kellemetlen hatást még fokozza egy komoly elzárkózás, mikor azt fejezi ki, hogyan ültek a fényképész masinájánál. Ez a hely, mely szívből fakad, oly szép és természetes, hogy szívből nála irodalmunkban is alig találunk e nemből. De az egésznek csak ártalmára van, mert *contraria juxta se posita magis elucescunt*. Ime mutatól néhány versszak:

Péniünk ugyan kevés volt, de hát a kis mama
Homlokomat simitá s forrón megcsókola,
Igy lón, hogy *elhatázzók* a kedves kis Béli
Arcát a nagyszülőknek képben megküldeni.

Felöltöztettük szépen, hogy már mint ünnepen,
Piros ruha, fehér ing díszlett a gyermeknek;
Nagy homlokáról anyja selyem hajszalait
Gyöngéden elsimitá s ott hagyta csókjait.

Fényllett a hát, de jobban a kis fiú szeme,
S arcán is a sugárból öröm hajnal kele;
Miert örült, még azt csak szívében érezé,
De nem tudá, hogy ebben mi lenne a bibé.

A pesztra csak csevegte: csi, de csecsa, de szép!
Gyígyi tatá, Belicske! ott a sok csecsa kép!
Ilonka is benézett még a tükröbe és
Aztán karomra szállott, mint könnyű lebbenés.

Ott voltunk... Az anya ült, ölében a fiú,
A rózsá és a bimbó, ha ajkam nem hiú,
S én, mint az ág, feléjük hajoltam szivesen,
Megvédve és megáldva mindkét szerelmesem.

A nap sugára fényllett a kis család felett
S a kép eszméje üdvvel tölté meg lelkemet;
Művészre szükség nem volt megismerjütemi,
Szerelmünk, a valóság, szent volt és isteni.

Az első versszak az őszinteségnek rozslat alkalmasított naivitása s mint vers nem sikerült, mert döcögős (elhatázzók), idegenszerű (acc. cum inf.) s nincs benne

nemzetre kiterjed, birhat minket a kibékülésre az 1868-ki törvények módosítása után. Egy Szapáry és Apponyi-kormány tehát úgy számítson reánk, mint végzetes elleneire. No de mégsem mindenképen. Ha igaz volna az, hogy Apponyi nemzeti programjának tartalmát képes volna a kormány-programmba is bevinni és ha megtörténhetné az, hogy Apponyi gróf az 1868-ki törvények végrehajtásáért, nem úgy mint már Szapáry cselekedte volt, hanem komoly szigorral felelősséget vállal és nem fél megbüntetni a törvény áthágóit, — akkor mi esendes várakozó helyzetbe is léphetnénk, nem mondván le ugyan a ma elbukott elvekről, de a közbékének meghozva azt az áldozatot, hogy azok győzelmét a holnapra utaljuk. Legfőbb okunk erre az a mélyseges hazaszeretet volna, a melylyel megundorodtunk már azon látványtól, hogy a gróf pártja miként tör a vallási viszályokon át is a kormányra. Nyugalmat szeretnénk a hazának, a melyet, látjuk, a nemzeti párt és szövetségei nem engednek, míg a hatalmat el nem érik. Féljük a hazát jobban, mint félünk hatalmuktól.

Apponyi és Szapáry, vétkekkel és bűnnel terhelve, az általok el nem fojtott, sőt részben táplált vallási viszályok résén léphetnek csak a kormányra. Ők mindketten buzgó — és Zichy szerint is — hithű katolikusok. Vessenek véget hát a színleléseknek! Mondják meg az igazságot hitfeleiknek: ti kezdtétek a harcot, hát hagyjátok abba: a protestánsoknak az 1868-ki törvényekkel hagyjatok békét, hogy országostul együtt nyugton maradhassatok! Hozzáj helyre, ha szeretik hazájukat, sulyos bűneiket!

Ha a Wekerle-kormány visszalép, — a protestánsok üdvözléte ilyen forma lenne az esetleges Szapáry — Apponyi kormányhoz. Szorongva várjuk ezen bekövetkező eseményeket. Csak azt nem tudjuk még elképzelni, hogy a tisztelt grófok miként forrhatnak egybe valamely pozitív alkotásra, noha a tagadásban immár összetalálkoztak.

Üdvözljük a magyarnyelvű katonai akadémiát Windischgrätz és Pongrácz gróf támogatása mellett!

Üdvözljük a magyar kir. udvartartást Széchenyi és Kálnoky grófok pártfogása mellett!

Üdvözljük a Henci-szobor eltávolítását Szapáry Gyula koszorús kezével!

Üdvözljük a klérus felelősségre vonását (mint a kormányt!) a Kossuth-temetése miatt, Apponyi és Szapáry, Zichy Nándor és Esterházy Mór Miklós szövetséges társak átal!

Üdvözljük a Polónyi nemzeti iskoláit és az Ugron kirohanásait a közöshadsereg visszaélései ellen. A főrendiházban új jelszavak tamadnak fel, mert Apponyi és Szapáry csak nem hagyhatja cserbe előharcosait!

Ide vezette Apponyi az: *in hoc signo vinces!* — Istenemre, nem irigylem helyzetét a felelősségen, de azért sem, hogy Szapáry Gyulával összetalálkozzon. —

F. I.

Az evangélikus egyetemes gyűlés.

Budapest, május 24.

Két napon át tartott a mostani ugynevezett rendkívüli gyűlés.

Okot ezen gyűlésre a kerületek új beosztása adott.

Köz tudomásu a dunáninneni kerületben a pánszlávok múlt évi magokviselete.

Ezen emberek, kik Budapesten a békés és hithű evangélikusokat játszó, 1893-ik évben Liptószentmiklóson tartott kerületi gyűlésükön kitartak minden magyar és hazafias elemet.

Ez végre is felrázta a többi kerületek evangélikus vezérferfiainak nyugalmukból, s azokat is, a kik éveken át a békés transzaktok hívei voltak, a kik azt hitték, hogy ezen ugynevezett pánszlávokban a hitrokoni szeretetet gyakorlása, és a gyengébb eljárás felkelti az evangélikus érzületet, s az összetartozás tudatát, még ezeket is kényszerítette a fenyegető veszély a gyors és határozott cselekvésre.

Valóban a jó magyar és igaz evangélikus embert felháborodással töltötték el a pánszlávok vezérferfiainak üzelmei.

Ezen emberek itt játszották a valódi és hithű lutheránust, de ez nem gátolta őket abban, hogy Kiewbe zárandokoljanak az orthodox muszka egyház ünnepélyére, azon oroszok ünnepélyére, a kik tüzzel vassal, durva erőszakkal nyomják el a keleti tartományok német evangélikusait és a finnországi evangélikusokat; ezek beszélnek magyar hazafiságról, a kik elmennek Kolozsvárra és Nagy-Szebenbe, hogy ott a magyar állam ellenségeivel a magyarság gyűlöletében a szolidaritást hirdessék.

Ezek, a kik minden ellen, a mi magyar, gyűlöletet hirdetnek, tót nyelvű lapjaik ádáz fanatizmust szítanak a magyarság ellen, a kik az ó-lutheranizmus mezébe burkolóznak, hogy a magyar-német evangélikusok — a magyar reformátusoktól különállásukat nyilvánvalóvá tegyék, de egy hajóban eveznek a magyart gyűlölő keleti hitűekkel — a szabadelvűség ellen harcoló ultramontánokkal.

Ezeknek a csalárd üzelmeknek kellett véget vetni.

S a mai egyetemes gyűlés feladata magaslatára emelkedett!

Kimondotta, hogy a kerületek meghallgattatván, a zsinat sürgősen összehívandó a kerületek új beosztása végett.

A zsinat pedig teljesíteni fogja kötelességét, az új beosztást keresztül viszi.

Midőn ezekben jeleztem az egyetemes gyűlés eljárását, lehetetlen elhallgatnom egyes benyomásokat, melyeket a mostani és egyéb közgyűléseink gyakoroltak reám.

A pánszlávok vakmerőségének részben mi, részben az állami kormányok az okai.

Valóban elszomorították a mi egyetemes gyűléseink tanácskozásai.

Mintha szabott munkában dolgoznánk. Gyűléseink tagjai — feltűnő, hogy a papi tagok is — szinte idegesek a tárgyilagos és beható viták iránt — kivételt csak akkor tesznek, ha tót beszél.

A legobscurusabb pánszláv beszédek türellemmel hallgatják meg az egyetemes gyűlések tagjai. Ezeknek lehet az időt hosszu — tárgyhoz nem tartozó — beszédekkel elpazarolni, de ha magyar beszél, akkor mindjárt beáll a türelmetlenség és hangzik a „szavazzunk“.

Igy történik meg, hogy a magyar és valódi evangélikus álláspont soha sincs kifejtve — a magyar sajtó sem közli kivonatban se a magyar sajtó felszólalásokat, de épen a tótok minden furcsa handa-bandái a fővárosi sajtó hasábjain egész terjedelmükben napvilágot látnak.

Ez a körülmény is bátorítja a pánszlávokat — tudják, hogy a magyar sajtó is segíti forgalmába hozni nevüket, jelentőséget tulajdonít beszédeknek — ez által ők célt érnek, mert kifelé is terjed nevük — ők külső ellenségeinknél is, mint hirneves egyének ismertetnek el.

Itt az ideje, hogy azok, a kik legfőbb hatóságunk: az egyetemes gyűlés tagjai, tudják és érezzék feladatuk s hivatásuk fontosságát.

A kik a vélemények szabad nyilvánulásának s a tanácskozások komolyságának, az evangélikus függetlenségnek nem barátai, a kik szabott munkát kívánnak végezni, azok ne vállaljanak mandátumot.

Tessék a gyűléseket reggel 9 órakor megkezdeni s érdeklődni a dolgok iránt s tisztelni a képviselői jogokat s ne cirógatni s dédelgetni a pánszlávokat.

Elmult az az idő, a melyben még azt hittük, hogy testvéri szeretettel őket megnyerhetjük.

Helyén való volt, hogy Turóc megye derék alispánja, a hazafias Beniczky kifakadt a beszédje alatt zajongókra hogy „itt úgy látszik, hogy csak a tótokat kívánják hallgatni“.

Tanuljanak gyűléseink tagjai a reformátusoktól, a kiknek tanácskozásai mintaszerűek, a hol a hazafias hitbuzgó férfiak beszédeit komoly férfiakhoz illően hallgatják meg.

De terheli a pánszlávizmus elharapódzásáért felelősség az egymást váltó kormányokat is.

Gyűlésünk egy előkelő tagja mai napon a gyűlés után azon megjegyzést tette, hogy nálunk mindenféle nemzetiségi egyén boldogulhat, számíthat előmenetelre, de a hazafias magyar evangélikus legalább is csak nehezen. Ez látszólag lehet helyes, — célja megnyerni a magyar állameszmének azokat az elemeket, melyek különben ellene fordulhatnának. De végeredményben káros következményekre vezet.

A kormány — nézetünk szerint — nem fordít kellő figyelmet a pánszláv sajtó működésére, annyira objektív akar lenni, hogy aránylag nagyon kevés elismerésben részesíti azon magyar evangélikusokat, a kik a magyar állam és a va-

numerus. Olvasásánál önként eszünkbe ölik Arany Vojtinájának öcséséhez írott második levele, melyben az ilyen numerus nélküli verseket ostorozza:

„A leányka hön
Fohászokodék és sirva a mezőn
Bolyonga; fúrti közt lebegve méla
Szellő susog és zengő Philomela
Éneke szól; süit bájos világa
A holdnak stb.“

A következő három versszak nagyon győnge leírása a készülődésnek. S aztán az a „diszlett“ szó azon a helyen! Mintha csak könyvből tanulta volna szerző a nyelvet s nem tudná megválasztani a synonymák közül az odailót. A „bibé“ szó használata is olyan különös, annyira nem találó, mintha csak a rim kedvéért volna odabigyesztve. A pesztra beszéde is pesztra szájába, nem költeménybe való úgy, a hogy van, bár lehet igaz az utolsó hangig. Szóval az egész négy versszak a legteljesebb próza a költészet minden zománca nélkül. De milyen szép, költői, rythmikus és numerosus a következő két versszak! Milyen természetes ez a hasonlat a rózsá, a bimbó és ág között! Mily megkapó az a megindulás, melyet a költőben saját családja szemlélésekor a család magasztos eszméje kelt! Mintha ez s az előbbi sorok nem is ugyanazon egy tollból folytak volna. A következő négy versszak aztán ismét ellaposodik, mint a négy első s így a költeménynek, mint egésznek, mint műalkotásnak nincs igazi értéke.

Nem lehet céltom, hogy Fejesnek minden hibás költeményét így apróra szétszedjem, bármilyen tanulságos volna is az. Talán már így is visszaéltem az olvasó és szerkesztő türelmével, kik szerzőről csak dicséretet, igaz, hogy üres frázisokból állót, de mégis csak dicséretet olvashattak azokban a lapokban, melyek eddig róla megemlékeztek; de meg kellett ezt tennem, részint azért, hogy gáncsaim, melyekben irányadóm egyedül a személyi tekinteteiket nem ismerő aeszthetika volt, légből kapottaknak ne lássanak, részint, hogy általánosságban mondott kifejezéseimre a részletességgel világot vessék. Sok van még az említettek kívül, melyek egy vagy más hibában leledzenek; de szívesen ismerem be, hogy a felmutatott

költemények a leggyengébbek közül valók, melyek a hibásnak kisebb részét teszik. A fentebbi módon botlásokat, kisebb-nagyobb hibákat lehetne még kimutatni a következő darabokban: Fekete hollója . . . mely alpáthoszban szenved, a Feltámadás című, melyben, a szenvedély van tulszigázza, a Süvöltő szárnyon, melynek hangja betegesen pessimista, a Csak egy napot . . . Csöndes estén, Futok, futok, A leány szerelme, a Tengerszemek IV. sz. darabja, mely üres, A róna, Jön már az én időm, melyben tulságos sok a reflexio, Szüreti gond, mely humoros akar lenni, de egyes részleteiben nagyon gyenge; Születésem napján, melyben az önértzet tulzott hangját látjuk, Vigasztalás, melyben semmi eszme, Zord időben, melyben az ellenmondások és a következő, nagyon materialis kifakadás sérti az olvasó izlését:

Üvöltés vihar! mit bánom én?
Rám nézve ez csak nyereség;
Borom mit érme nélküléd?
Hát még a jó, hü feleség?

Pompás havazkodó idő, A mikor eljön a tavasz (jó kezdet, rossz vég), Szőlőmben (nagyon naiv), Ne mondjátok, Égi háboru I., Memento mori (a refrain értelme el van csavarva), Beh zordon télen a temető, Vércse fiu, Vasárnapon, Egy sir, Gloriette, Szép kilátás, Január 22, Emlékeimből, Délponton, Szilveszter éjen, Anyám emléke, Alom, Elinaradtam a világtól, A Tisza (nagyon homályos allegória), A hazához, Vörösmarty emlékezete. A frankok harca, Az orosz néphez, Uj-évi vers, Bem szobra leleplezésekor, Rákóczy Ferenc, Prolog, Bucus az országos kiállításról, Harc előtt, Március 15, Batthyányi Lajosné, Kárpáti visszhang, A magyar néphez, Falusi regg (halvány utánzata Arany Családi körének). Ezek mind lírai darabok s szerkezeti, tartalmi hibákon kívül, még valami hangulathányban is szenvednek. A legtöbben nincs meg az a közvetlenség, a mit igazi költői művek olvasásakor tapasztalunk. A szerző érzésének őszinteségében nem igen akarunk kételkedni s így nem találjuk ez életlenség okát másban, mint azon körülményben, hogy az ilyen költemények nem az érzéssel egyszerűen, hanem azok lezajlása után, emlékezetből születtek. Némelyikben visszatetsző a tulságos önbecsülés s a dicsőség utáni vágy, a mit

mindennek felibe helyez. Így pl. a Jubileumom című alkalmi vers egyik versszakában így énekel:

Sokat tanultam én azóta,
Betűt, habár csak keveset.
De a mit a világ folyásán
Lelkem tapasztalt, meglesett.
Szédül fejem a bölcseségtől,
A mennyit én ma már tudok;
Fel a pohárt, nagy ünnepem van,
Huszonöt éves pap vagyok!

Az aláhuzott sorokat lehetne ugyan az elkeseredett ember humorának is venni, de így a költemény alaphangjához egyáltalában nem illenek. A szabadban című költemény két első versszakában azt sejteti, hogy lelkére a csüggesztő gond a miatt a gondolat miatt nehezedik, hogy

... mért is küzd az ember,
Ha holnap a felejtés sirja elnyel?
Mért annyi hév a szívbem szépre, jóra,
Ha életünk minden emléke tünde óra?

A szüreti gondban a tulszerénységnek és önélismerésnek kifejezése legalább is sajátosságosan és szokatlan módon van összekeverve. Itt ugyanis azzal kezd a szerző, hogy előszámolja, mivel szokott foglalkozni s egyuttal meg is bírálja kedélyesen a saját munkálkodását. Ime a három első versszak, mely többet mond minden magyarázatnál:

Háromféle mesterséget
Üzők én, mi haszna!
Nincsen annak a könyhára
Bizony semmi haszna.

Verset írok tölteleknek
Divatos újságba;
Ríme nem rossz, mérve jól van,
Összevág a lába.

A vers feje, az se borzos,
Nem is üres végkép,
Tükre szívem s nincsen abban
Semmi nyomorék kép.

(Folyt. köv.)

lődi protestantizmus hívei, azért bátorodnak fel a pánszlávok s azért terjed ezek befolyása, azért megy át az evangélikus nép nagy része az ellenzékbe.

Nem osztom azon elterjedett nézetet, hogy ez rendszer a kormányánál, de annyi bizonyos, hogy a kormányának, illetve az állami hatalomnak támogatni kellene bennünket a pánszlávok elleni küzdelemben, mert ezek folytonosan arra hivatkoznak, hogy ők jogos teret állanak, hisz működésük ellen a kormánynak sincs kifogása.

En hiszem, hogy egyházunk hazafias elemei és a kormány együttes működése le fogják törni az öklelődző pánszlávizmus szarvait.

Andorka Gyula.

EGYHÁZI ÉLET.

A magyarországi ágostai hitvallású ev. egyház egyetemes közgyűlése.

(Saját tudósítónktól.)

(Vége.)

Az 50,000 frtos államsegéllyel ismét Zelenka püspök kezdi meg a vitát. Előadja a protestánsok által kért sorsjegykölcsön egész történetét. Miután az engedélyezni kért sorsjegykölcsön 3 millióra tervezetett s annak elmaradásaért a kárpótást ez összeghez mérte volt az államkormány, ő azt hiszi, hogy ez összeg jövedelem természetűnek tekintendő. Öt részre kívánja tehát a felosztást, még pedig különböző segélyezésekre, leánynevelő intézetekre, theologiai szemináriumokra.

Nem ért egyet a szóval Fabiny, a ki a törvényhozás kifejezett célját itt a közalap gyarapításában látja. Zsinati törvények is úgy rendelkeznek — mondja — hogy az első évi jövedelem fel ne osztassék.

Támogatja ezt a felfogást Radó Kálmán is, ki egyúttal oly értelmű felterjesztést kér intézteni a kormányhoz, hogy jövőre az államsegély ne évente szavaztassék meg, de állandóan. Radó megjegyzésére reflektálva Szontagh Pál is konstátálja, hogy az 1848. 20. t. c. még egy beváltatlan váltó a felekezettekkel szemben. A közgyűlés a miniszter leirat értelmében határozott.

Látszólag csekély jelentőségű ügy következett ez után, mely azonban egyszerre fellobbantotta a gyűlölködés mérget a partok között, s egyesek indokolatlan heveskedése folytán igazán sajnálatra méltó jeleneteket vezetett.

Elnöki sürgősséggel tétetett át ugyanis a közgyűlés elé Ujhelyi Attila ügye, a ki mint a turáni egyházközség felügyelőjét a turóci esperesség magyar érzelme miatt elmozdított állásából. Az ügy az egyetemes közgyűlés elé kerülvén, ez nem látta fenforogni a felfüggesztés okait s azért Ujhelyit visszahelyeztette hivatalába, ez intézkedése foganatosításával a hirhedt Dulla Mátét bízta meg. Csak hogy Dulla nem hajtotta végre a közgyűlés határozatát, s e miatt vont a most kérdőre igen heves szavakban az elnökség.

Dulla kijelentette, hogy ő eleget tett a megbízásnak, de kitűnt, hogy Ujhelyi Attila nem is volt megválasztva és felesketve, csak bitorolta az egyházfelügyelői tisztet, miért is további intézkedésnek helyét nem látta.

Ujhelyi szavakban kelt ki ez eljárás ellen Kubinyi Géza, ki ebben szándékos elkerülését látja annak, hogy egy méltatlanul meghurcolt embernek elégtétel adassék. Dulla utasításán tulmenni nem volt joga, különösképpen látja, hogy ezt mint jogász ember be nem látta.

Társas és szövetségese védelmére emelt szót Stefanovics Milos, idézve mindenek előtt a törvényt, mely úgy szól, hogy ha a végrehajtást az egyházmegei elnökség vonakodik teljesíteni, akkor másodfokulag az egyetemes felügyelő intézkedik. Ez nem történt meg, s addig az ügy még nincs befejezve, tehát itt nem is tárgyalható.

Prónay br. elnök megjegyzi felvilágosítás gyanánt, hogy ő Benicky Kálmán egyetemes egyházi törvényszéki bírót ép azért küldte ki, mert késedelmezés forgott fenn. Benicky azt jelentette, hogy az ügy megvizsgálását szükségesnek tartja, s ezért terjesztette az ügyet az egyetemes gyűlés elé. Mert ha kitűnik, hogy Ujhelyi nem volt jogszérien felügyelő, akkor nincs helye a turóci esperesség elleni eljárásnak.

Utána Benicky Kálmán adja elő részletesen az ügy állását. Ujhelyi fegyelmi ügye 1888-ban merült föl, de a másodfoku törvényszék felmentette. Ezt látva a turóci esperesség, a turáni egyházközség néhány tagjától nyilatkozatot csikart ki, hogy Ujhelyi soha sem volt felügyelőjük. Ezzel szemben azonban ötven tanu eskü alatt vallja, hogy Ujhelyi megválasztott, bár meglehet, hogy nem eskettetett fel, miért is gyors és erélyes megtorlást sürget.

Vége még Radó Kálmán szól mérséklőleg az ügyhöz, indítványozza, hogy mondja ki a közgyűlés, hogy a törvényes formák között hozott ítélet felülvizsgálásába nem bocsátkozik, mert a vétkesek ellen kánoni eljárásnak van helye; Baltik püspök pedig szelid hangon aktákkal mutatja ki, hogy az egyházkerületi elnökséget mulasztás semmi irányban nem terheli.

A vita azonban nem érhetett véget a nélkül, hogy Kubinyi Géza és Stefanovics védő közt a botrányig fajult szenvedélyes összeszólalkozás ne történt volna. Stefanovics egy kicsinyítő megjegyzésére Kubinyi heves gesztikulációval rohant Stefanovics felé: „Ha dolga van velem, jöjjön ki!” kiáltotta oda az indulattól reszkető hangon. „Senkit sem szoktam provokálni, de nem is térek ki senki elől” — felelt rá Stefanovics. Egy pillanatilag vilámló tekintettel méregette egymást a két ellenfél, végre Radó Kálmán közbevetette magát, s Prónay br. hirtelen bezárta az ülést, mely a legnagyobb izgatottság közt oszlott szét, mindenki egyaránt elítélte Kubinyi kihívó fellépését, ép úgy mint a memorandum-per turóc-szentmártoni prókatorainak tapintatlan viselkedését.

Szerencsére másnapig eléggé lehült a hangulat, hogy nyugodtan lehessen folytatni a tanácskozásokat. Prónay br. egy éj alatt — a mennyire föle telhetett — a legphlegmatikusabb elnökké változott át; Kubinyi is hallgatva ült helyén, s a turóc-szt-mártoni demagógok át engedték a csatározást kevésbé exponált párthíveiknek. Csak Stefanovics próbált még egy kis martyr-scénát rendezni, mikor az elnök azon szavaira, melyekkel az ülést megkezdte, hogy a tegnapi vitát bezártnak nyilvánítja, újra előhozakodott sérelmeivel s a 438. §-al, hozzátéve hogy ő fentartja a napirendről való levétel iránt tett indítványát. Am a megejtett szavazásnál tizedmagával maradt, a tulnyomó többség elfogadta Radó tegnapi indítványát, melyhez képest a gyűlés helyeslőleg vette tudomásul az elnöki jelentést s utasítja az elnökséget, hogy az eljárást a kánoni törvények értelmében fejezze be.

Csak most kerülhetett tárgyalásra a zsinati bizottság nagy reformmunkája a megyék új beosztásáról, melynek alapelvét négy kerület közül három helyeselte, bár a megoldásban egyik sem értett egyet. A bizottság munkálatával szemben, mely a turóci és békési egyházmegeyeknek a bányakerülethez csatolását, némely esperességeknek teljes szétdarabolását előzta, úgy hogy ily módon a mai bányakerület az északi határtól egész Orsovaig terjedt volna, a tiszai kerület arányosabb beosztást ajánlott, a lipitói egyházmegeyeknek a tiszai kerülethez csatolásával, a bányakerület bizottsága pedig egész új tervet dolgozott ki. Végül még tanácskozás alá került a kisebbség különvéleménye is, Janoska János, tót lapszerkesztő szövegezésében, mely az egész arányosítást, mint az egyházmegegyek ősi tradícióiba ütőzöt, mellőzni kívánta.

Ugyazonan indokokat Janoska, mint előadó, szóval is előterjesztette. Egyházi, pénzügyi és adminisztratív nehézségeket lát a keresztülvitelben. Egyházi anomáliát lát abban, hogy ily módon némely kerületekben az egyházak tulnyomó többségének oly püspöke vagy felügyelője lesz, ki nem maga választott. Már pedig — kérdi — hogy egyeztethető ez össze az autonom joggal, a protestáns elvvel? A pénzügyi nehézségek viszont abban állnak, hogy bizonyos alapokat az egyházkerület többek hozzájárulásával lesz kénytelen kezelni. „Nem romboló, de építő munkára van szükségünk — folytatja — hogy a zsinati törvényeket végrehajthassuk. S ezt követeli az egyházi politikai helyzet is, mert akár győz, akár bukik a reform, az ágostai ev. egyház csak vesztes lehet. Előbbi esetben befolyása csökken a hívőkre, utóbbi esetben a diadalmas katolicizmust látja magával szemben.” Cáfolja továbbá azt, hogy a dunáninneni kerületben a testvéries összeműködés lehetetlen lenne. Eseteket hoz fel, melyekben ott egyhangu határozatokat hoztak, s eseteket, midőn a többség fogadta el a kisebbség álláspontját.

A javaslat védelmére György Elek kel fel s kelkes szavakban fejti ki a reform alapgondolatát. Az természetes, hogy ily vivizsekcióknál mindig vannak érdekeltek, a kiknek fáj az. De a dolgot magasabb hazafias szempontból kell megítélni. Láz nélkül az emberi testet sem lehet operálni, hát még egy nagy organizmust, milyen az egyház? Miután pedig a reform ellen a kerületek sem nyilatkoztak elvileg, ő ezuttal a részleteket elejti, azokba bele sem megy, de terjesztessék az egész munkát az összes módosításokkal, különvéleményekkel együtt a legközelebb összeülendő zsinat elé.

Az ez időszertén kétesnek mutakozó csatának ez ügyes megkerülése bizonyos konsternációt okozott a nemzetiségiek közt. Siettek is egymásután felszólalni Czoch, kinek mosolygó szájhuzásai, melyekkel minden mondatot befejezett, általános derültséget keltek. Ő itt az unionista és a konzervatív törekvések harcát látja. Párhuzamot vont a magyar és a tót népjellem közt a lutheranizmus szempontjából, s míg a magyar természetet a kálvinista felfogáshoz közelebb fekvőnek látja, addig nagy derültség közt az orthodox lutheránuságot egyenesen a tótságnak vindikálta. Úgyesen, bár erős tót kiejtéssel beszélt Bella István lipitói-szentmiklósi pap is, erős védelmébe véve a felvidéki tótság hazafiságát, mely körüljárva a világot, összegyűjtött fillereit hazahozza — adóba, mely Branyiskónál hősiessé küzdött. Vajjon jobb lett volna-e, ha fegyver helyett magyar grammatikát forgattak volna kezükben? Igaz, ők nyelvre tótok, de magyarul értenek. (Közbekiáltások: „Erezzenek is!”) „Igen, érzünk is, — fejezi be szavait a szóló.

Mind türelmetlenebbül sürgeti a többség a szavazást, úgy, hogy csak röviden szólhatnak: Andorka, Perlaky Elek, Szentiványi és Stefanovics, ki szintén szükségesnek tartja mosakodni a pánszlávizmus vádjá alól. Geduly nórádi pap is mellőzni kéri a bizottság javaslatát, s e helyett a bányakerületi javaslatot óhajtja a zsinat elé terjesztetni. Még Benicky felel általános helyeslés közt Stefanovics felhívására, hogy tényeket hozzanak fel ellenök s nem gyanúsításokat, s kellő világításba helyezi a tót saját működését, a Kollarinnepeleket stb. Felhossa egy tót lap azon mondatát, hogy azért viszik a tótokat az alföldre, hogy felírassítsék a poshadt magyar vért.

Végül Dr. Zelenka Lajos (a püspök fia) reflektál Stefanovics azon szavaira, hogy a kerületek nem nyilatkoztak volna az új beosztási tervet mellett. Ellenkezőleg egynek kivételével minden helyeselték azt. Baltik püspök pedig keszes hangon összetett kezekkel kéri, hogy bármint határozzon a gyűlés, hozza meg a béke olaját is. Még Radó fejezte ki erélyesen, hogy ő nem ismer pánszlávizmust az egyházban, csak egyes pánszlávokat, s ha ezek garázdálkodhatnak, úgy ez a magyar államhatalom mulasztása. Ezzel a tárgy ki lévén merítve, a gyűlés elfogadta a bizottsági javaslatnak a zsinat elé utalását s megválasztván az államsegély ügyében kiküldendő bizottságot, felhatalmazta az elnököt, hogy a zsinatot még június első napjain hívja össze.

P. S.

TANÜGY.

„Kostye Ambrus” címe van a „Nemzeti Iskola” politikai tanügyi lap május 12-iki vezércikkének. Lényege az, hogy Kostye Ambrus oláh dászkal (tanító) Csanádmegyében s Neményi Imre tanfelügyelő 14 darab államellenes

tankönyvet talált iskolájában s e miatt megindította ellene a bűnvádi eljárást. S büntetni fogják a dászkal 300 frtig, esetleg 3 havi fogházra, holott cikkze szerint erre szentesített törvény nincs, csak Trefortnak egy 1876-iki rendelkezésben foglaltatik ily intézkedés; aztán azt sem volna szabad feledni, hogy a tanító nem választja a tankönyveket, hanem az állam, a püspök, a tanfelügyelő rendeli reá. Ez esetben is Arad érdemes (?) gör. kel. püspöke, Metianu a tulajdonképi bűnös, őt kellene sujtani, de ő szárazon megy el, mert — püspök, mert nagy úr, Kostye bűnhődik, mert csak — dászkal.

Kikkező nagyon téved, ha azt hiszi, hogy fenálló, szentesített törvény alapján Kostyét nem lehet büntetni. Sőt ha a törvény nem írott malaszt, kell is. Olvassa el a vezércikkéző úr az 1879. 40. t.-cikk (kihágási törvény) 38. §-át, mely így hangzik: „A ki az államkormány által eltiltott tankönyvet, vagy taneszközt tancára használna, vagy használtat; két hónapig terjedő elzárással s 300 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. Visszaesés esetében, a mennyiben utolsó büntetésének kiállításától két év még nem mult el: a tanító viselt hivatalának elvesztésére ítéltetendő.”

Látjuk tehát, hogy a „Nemzeti Iskola” cikkirója felületesen, tételes törvényünket nem ismerve, írta meg cikkét.

Abban azonban igaza van, hogy bármily bűnös legyen is Kostye Ambrus, a ki csak egy a magyart gyűlölő, a román fanatizáló dászkalok és pópák közül, a főbűnös Metianu és az ő Kostye felett álló közegei. Mert hisz ezek „használtatják” a kérdéses tankönyveket s ha ez belbizonyosul, a 2 hónap terjedhető elzárás és 300 frtos pénzbírság ellenök is áll.

S ideje is volna ezen urakkal, ezekkel a Metianukkal alaposan végezni. Ezek titkos és nyílt pártfogása mellett nőtt nagyra a dakoromanizmus; velük már jobb viszonyt nem létesíthetünk, őket a magyar állam iránti hiszégnek meg nem nyerhetjük. Ha hazafitúi érzetünk fellázad az ultramontán római klérus hazafiatlansága miatt, ne feledjük el egy percre sem ezeket a román főpapokat. A román klérus nagyobb része legalább annyiban hazafias, amennyiben ezt Róma érdeke megengedi, de ezek mindenkor és mindenben nyílt ellenségeink s pópák, dászkalok és kitarított lapjaik által megmetyelvezik a román népet s vad gyűlölőjévé tették még azt a tudatlan mócot is mindennek, a mi magyar.

A debreceni országos tanszerkiállítás rendező bizottsága első gyűlését e hó 10-én tartotta s ezzel a kiállítás ügyeinek intézését átvette az előkészítő bizottságtól. Egyik elnöke Kiss Áron püspök, másik Simonffy Imre polgármester. A kiállítás védőjéül Csáky Albin grófot, a rendező nagybizottság elnökévé Berzevicz Albert államtitkárt (másik elnök Kiss Áron) kéri fel; igazgatósági elnökké Szathmáry György min. tanácsost és Gyertyánffy Istvánt, a bíráló bizottság elnökévé Mártonffy Márton orsz. ipariskolai felügyelőt. Dr. Kenyéz Gyulát igazgatónak, Békésy Gyula tankerületi főigazgatót bírálóbizottsági tagul kívánják megnyerni.

Szóval a debreceni tanszerkiállítás ügye mind szélesebb arányokat ölt.

A debreceni főiskolát újra nagy és kedves meglepetés érte, mely szülő bizonyosága annak, hogy az a pünkösti lélek, mely hajdan az első keresztény egyházat megalapította, ma is tettekre buzdítja a protestáns áldozatkészséget. Özv. Heggy Mihályné urnó gyűjzete be most aranybetűkkel nevét abba a nagy könyvbe, melyet a protestáns hála és emlékezet könyvének lehet nevezni. 20,000 forintot ajándékozott a debreceni főiskolának, mely halála esetére lesz foganatosítandó. E huszezer forint addig kamatoztatandó, míg egy tanszék fentartására elég leend, mely az alapító s férje nevét fogja viselni.

A felekezeti tanárok országos nyugdíjintézete immár utolsó lépését tette a képviselőház plénuma előtt való tárgyalás felé s ha a zavaros politikai viszonyok újra hátra nem szorítják, rövid időn törvényne válik a reá vonatkozó javaslat s legkésőbb a jövő év elejétől megkezdheti áldásos működését. A közoktatásügyi bizottság tudvalegőleg már letárgyalta a javaslatot, e hó 21-én pedig a Ház pénzügyi bizottsága vette tárgyalás alá s azt általánosságban és részleteiben, érdemleges módosítás nélkül elfogadta. — Ugy látszik, hogy a tiszántúli ev. ref. tanáregyesület kérvénye az állami dotáció 100,000 forintra való emelése s az intézeti s tanulói járulékok csökkentése iránt, aligha megy keresztül. Pedig kívánatos volna. De így is köszönet és elismerés illeti Csáky Albin grófot s érdemes munkatársait ez igazán elégető szükséglet megvalósítása miatt.

A oláhok. A Benedek Elek politikai tanügyi lapja, a Nemzeti Iskola vezércikkben foglalkozik az erdélyi oláh kérdéssel. Milyen a multban gyökerező társadalmi bajnak festi azt melyet zandár és szuronységdeltel csak egy időre lehet elaltatni, a kérdés végleges megoldása azonban a kultuszminiszter teendője. Erre nézve a Nemzeti Iskola első sorban azt ajánlja, hogy a tanítók nyerjenek egységes állami tanképzést s a felekezeti mint iskola fenntartók, erjék be a szabad tanító választási joggal. És csak ekkor követelheti az állam, hogy a tanítónak a magyar államesszme ne csupán a szájában, de a szívében is ott legyen. A milyen szellemben nevelik a tanított, olyanok lesznek a tanítványok. A Dákoromániáról álmodó képzők nevelhetnek-e mást, mint fanatikus dákorománokat? A reverendával a nemzetiségi titkos aspirációkat takargató papoktól lehet-e azt kívánni, hogy magok mellé a néppel ne ezekből választassanak segédeket? Tehát ha a zaj lecsillapul, nem szabad ujjongani, mert a szuroonyak a hamu alatt nincs ereje. A szikra ott megmarad s mikor nem is gondolják, akkor fog lángra lobbanni.

IRODALOM, MŰVÉSZET.

* Az Athenaeum Képes Irodalomtörténetéből (szerk. Beúthy Zsolt) megjelent a 21. füzet, mely két tartalmas cikket foglal magában: az elsőben Simonyi Zsigmond értekezik „Révai Miklósról és a korabeli nyelvtudományról”, azokat a törekvéseket ismertető, melyek a mult század végén s a jelennek elején Sajnovicstól kezdve Révai korszakalkotó munkásságáig fölmerültek; különösen becsest teszi a dolgozatot számos, eddig ismeretlen adat felhasználása. A második cikkben Váczy János, a Kazinczy levelezésének kiadója, Kazinczy Ferencről ír. E füzetben ismerteti családját, gyermek- és ifjúkorát, a közpályán szereplését, fogsága történetét, házasságát s a nagy nyelvreformátornak a század első évtizedében meg-

indított agitátor munkásságát, a füzetet ezuttal is számos s eddig jobbára kiadatlan kép díszíti: így Pápai Páriz arcképe és szótárának címlapja, Görög Demeter és Révai arcképe, a híressé vált debreceni grammatika címlapja s u-onnét a Nunkovits-émlék, Révai szobra, s magyar nyelvtanának címlapja; továbbá Kazinczy gyermek- s ifjúkori arcképe, Kufstein vára s Kazinczy rajzai a vár-börtönről, nejeinek arcképe, széphalmi lakóháza, összes munkái I. kötetének címlapja s egy szonettjének kézírati mása. Külön mellékletek: Gvadányi Peleskei nótáriusának címlapja s négy más munkájának színes címlapja van közölve. A valóban tartalmas s gazdagon illusztrált nagy mű füzetenként 40 kr-ért szerezhető meg az Athenaeumtól, vagy bármely könyvkereskedés útján.

*** Bessenyei György.** A bihari remete, vagy A világ ily megyen. — Holmi. Debrecen. 1894. Széll Farkas ily címmel bocsátotta közre Bessenyei Lászlóné, Hegyessy-Lujza asszony költségén Bessenyeinek eddigelé még nyomtatásban közzé nem tett két munkáját, melyek közül az utóbbi még teljesen ismeretlen volt. A bihari remetét, mint címe is mutatja, bihari kis birtokán, Pusztakovácsiban írta és fejezte be 1804. Azt lehet mondani, hogy ebbe fejezte ki egész filozófiáját, lelkének egész tartalmát, élte összes tanulságát, mint maga mondja: „Egész életemnek olvasása, gondolkodása, és érzése állították össze e kis munkát.” — A második, tíz szakaszra osztott kis munka mintegy magyarázat képezi annak, melyet hasonló címmel Bécsben tett közzé 1779. Azonban különösen érdekessé teszi az, hogy az első négy, továbbá a IX. nem kerülhetek be a bécsi Holmiba, épen tartalmuk miatt. A kiadó bő bevezetést írt a művekhez, melyben Bessenyei katechizálásával és consistorialis secretariusi állásával foglalkozik, bizonyítván, hogy ő nem *titkos* agense volt a prot. egyházaknak. Egyszersmind teljesen tisztázza az irodalomtörténetek. B. életrajzában említett kényes kérdését. Ugyanis Toldy talán elfogultságból, az áttérést katolikus hajlandóságából magyarázza és Ballagi is, ki Bessenyeivel „A magyar testőrség történetében” foglalkozik, könyvével ki nem egyeztethető ellentmondásba jut, mikor azt mondja, hogy B.-t költői kedélye vitte el a puritán ref. vallásból s ugyan e mű függelékében közli Bessenyei egy levelét, melyet a ceglédi plebánushoz írt s melyben a legélesebben kikél a vallásüldözés a klérus eljárása ellen. E levél eklatáns bizonyítéka az ő hamisítatlan kálvinistásága mellett. E kiadás előszavában most Széll Farkas megdönthetetlenül bebizonyítja, hogy B.-t legtávolabb állott minden katolikus hajlandóság. És őt az anyagi kényszer és részben saját hitfelekezete űzte ki ősei vallásából. Mint szabadelvű, felvilágosodott és ideális ember, tette ki magát Ürményi és Trsztyánszky ratio educationálisáért, melytől a tanügynek egyszerre rohamos fejlődését remélte. Ezért hitfelei elidegenedtek tőle, gyűléseikben megvonták tőle a szólás jogát s elvették a secretariusi díjat is, mely egyedüli jövedelme volt. Egy ideig Belezny generális sajátjából pótolta a buzgó és önfeláldozó protestánsnak, de később a vaskalap őt is elidegenítette tőle s így gyámol nélkül maradt, miután már 1773. megvált a testőrségtől, főleg azért, hogy minden idejét és az udvarnál szerzett befolyását egyháznak szentelhesse. Életeleme volt a főváros, ráneve onnan az elköltözés egy volt a meghalással. Így tehát anyagi kényszerűségből, 1779. augusztus 15. a salzburgi herceg érsek kezébe letette a római hitvallást. E rövid közlésből is világos, az eddigi katolikus hajlamoktól való megmagyarozás tarthatatlansága és így érdemes történésiünknek a legfényesebben sikerült az irodalomtörténet e pontjának teljes és végleges correctioja. Az érdekes könyvre nézve még csak sajnálatunkat kell kifejezni a felett, hogy könyvnyári forgalomba nem került.

*** Magyarok, Románok** (a nemzetiségi ügy kritikája.) a címe Moldován Gergely dr. kolozsvári egyetemi tanár, a lelkes magyarbarát román, nagyérdékű politikai tanulmányának, mely az „Ungaria” román szemle kiadásában most jelent meg s melyet a nagyérdemű szerző, lapunk jeles munkatársa, nekünk is szíves volt megküldeni. Behatóan fogjuk ismertetni s mutatványt is adunk belőle. Addig is ajánljuk olvasóink jól megérdemelt figyelmébe. A csinos kiállítású füzet ára 1 ft.

UJDONSÁGOK.

— Jótékony célú műkedvelői előadás Sárospatakon. Lapunk mult számában közöltük a s.-pataki főiskola akad. Magyar irod. Önképzőtársulata által részben a főiskolai „szépészeti muzeum” részben az iskolakerti Tompaszobor-alap javára rendezendő műkedvelői színelőadás színelőadását. Az előadás e hó 26-án szombaton csakugyan végbe is ment, még pedig fényes erkölcsi és anyagi sikerrel. Az előadás jóval felülállt, különösen egyes részleteiben s szerepeiben, a műkedvelői előadások átlagos színvonalán. Valamennyi közreműködő buzgalmanak elismerése mellett, főképp Debreceni Jolán urhölgyet s Rohoska József urat kell kiemelnünk, a művészet határait megközelítő, sőt el is érő játékkukért. A két darab, „A miniszterelnök bálja” Almási Tihamértól s a „Nézd meg az anyját” Berék Árpádtól — együtt kissé hosszú volt, mert műkedvelőknek az előadás menete mindig lassabb, mint hivatásos színészeknél. Így történt, hogy az előadásnak tizenegy után lett vége, ámbár mivel a Vay-gyász miatt tánc nem következett utána Terpsychore hívei is szívesen hallgatták a szereplők csevegését s ügyes mókáit. A tiszta jövedelem körülbelül 106 ft, melyből 53 ft jut a szépészeti muzeumba s a Tompa szoborra pedig Hódinka Agoston adományával 53 ft.

— Jó madár röpött a napokban váratlanul s észrevétlenül városunk egyik-másik lakásába. Egy csavargó vándorló volt ez a hivatalos vendég, ki egy tanítóképző-intézeti ifjú ünnepelő ruháját emelte el első ízben, azután pedig a róm. kath. kántori lakáson szedett össze mindent, a mi csak könnyen mozdult. A tanítóképezdész ruháját a zálogházban találták meg; a szép reményekre jogosított vándort pedig akkor fogták el, midőn az utóbbi helyen szerzett zsákmányt egy kőfalon átvette s maga is utána ugrott, hogy a déli vonattal szebb hazába induljon, mint a költöző madár. Egyelőre a csendőrség, majd a bíróság adott neki csöndes fészket.

— Tedeum és fejbövevés. A „T. H.”-ban olvassuk a következő jellemző történetkét: A polgári házasságnak a főrendiházban történt leszavaztatásáról határtalan örömmel értesült a tállyai róm. kath. gyülekezet. A nemzeti lobogó büszkén hirdette az egyház tornyából a nagy diadalt. A szöszékből ünnep másodnapjára lett kitűzve a hálaadó isteni tisztelet azon jelszó mellett: hogy még a gyermekek se maradjanak el, hogy azok késő vénségökben is megemlegessék a kath. egyház fényes győzelmét. Ünnep másodnapján tarackok durrogása tudatta a vidékkel a nagy ünnepély kezdetét. A zsufozásig megtelt templom közönsége örömkönyveket hullatott midőn megértette, hogy mily óriási veszély fenyegette a kath. egyházat, de ime az isten meghallgatta kedvelt híveinek imádságát és nem engedte, az erkölcselenség korszakának bekövetkezését. De a hívek jó része azon véleményben volt, hogy még emlékeztetésképp kell tenni ez ünnepélyt egy csinos nyári mulatsággal. Itt azonban a szent lelkesültségben levő ifjuság tüze annyira kigyúlt, hogy ellenség hiányában egymás ellen emelte botját és kését s ma négy halállal vívódó hirdeti ad majorom Dei gloriam a tállyai jól sikerült örömmünnepélyt.

— Gyászrovat. Sztehlo János VI. szab. kir. városi ev. esperes neje, szül. Kéler Amália élete 65-ik, házasságának 45. évében elhunyt Eperjesen. — Kozma Ferenc szilágy-sámsoni ref. ielkész meghalt.

— Felfordult világ. Furcsa esküvő volt Felső-Sipeken. Anya és leánya esküdtök egy napon. A lélegények pedig az apa és fia voltak. Az anyát, az özvegy asszonyt a legény ember vette el, a leányt annak apját választotta. A furcsa rokonság sehogy sem tetszett a falu népének és nagyon mebotránkoztak rajta, nem is ment el senki a lakodalomra.

— Bubics Zsigmond kassai megyés püspök e hó 22-én Tokajba, majd onnan Tarcalra és Szerencsre utazott a bérmálás eszközlése végett. Mindenütt nagy ünnepellességgel fogadták.

— Főispáni beiktatás. Br. Roszner Ervin Máramaros vármegye főispánja beiktatása folyó hó 17-én, díszes ünnepellességgel történt M.-Szigeten. Délután fél 10 órakor Meszlényi Gyula püspök nagy segédlettel ünnepi misét celebrált. (Mert hát Magyarországon Meszlényi s más ultramontán püspök segédelme nélkül még az eretnek s istentelen kormány főispánját sem lehet beiktatni.) Ezután a vármegyeháza nagy termében ment végbe a beiktatás, melyen a közönség zsufozásig megtöltte a tanácstermet. A kinevezési okiratot Kutka Kálmán főjegyző az eskü-mintát Szabó Sándor tb. főjegyző olvasta, melyet a főispán utána mondott. Erre Roszner főispán nagyszabású beszédet mondott, melynek első részében rokonszenves emlékezett meg kitünő hivatali elődjére, Lónyay János volt főispánról. Ezután jellemezte a főispáni állás természetét, mely állásban a főispán individualitása érvényesül s működését és kötelességeit nem annyira a paragrafusok, mint inkább a közéletnek öröklé válkozó igényei és szükségletei szabják meg. A főispán nemcsak a kormány, hanem a törvényhatóságnak is bizalmi közege. Főtörökve, hogy vármegyéje bizalmát kiérdemelje, épen ezért igyekezni fog saját szeméivel meggyőződést szerezni a közállapotokról és a közszükségletekről, az önzetlen tanácsot és információt mindig köszönettel veszi. A vármegye reputációját és a kötelességét hiven teljesítő tisztakar jórénvét meg fogja tudni védeni minden jogtalan és méltatlan megtámadás ellen. Tartalmas beszédét zajos éljenzéssel fogadták, mire Kutka főjegyző szép beszédben válaszolt, melyben előbb nagy hatással bucsuzott Lónyay János volt főispántól, ki a munkában mindig előljárt, ki után tiszta, szeplőtlen örökség maradt az új főispánra. Ezután hosszabban üdvözli Roszner főispánt, kinek működése iránt, eddigi kiváló szereplése után, a legnagyobb bizalommal tekintnek. Azután következett a küldöttségek tisztelegése. Ugocea vármegye közönsége nevében Szentpály István alispán, Becsky Emil ár. elnök, Fogarassy Aurél, Fogarassy Zsigmond és Buttykay Viktor bizottsági tagokból álló küldöttség tisztelegett, kiknek nevében Szentpály alispán üdvözli Roszner főispánt, ki rokonszenvesen válaszolt s kiemelte, hogy igyekezni fog a szomszéd törvényhatósággal a jóviszonyt ápolni és fenntartani. Délután 2 órakor br. Roszner főispán díszbeszédet adott, melyen temérdek pohárköszöntőt mondtak. A beiktatási ünnepélyt este hangverseny zárta be.

— Mocsáry Lajos ur a szerkesztőséghez küldött magánlevelében szíves volt azt a felvilágosítást küldeni be fővárosi tudósítónk megjegyzéseire, hogy ő „Helyreigazításában” nem állította azt, hogy György Endre és Tisza Kálmán a kérdéses nyilatkozatokat meg nem tették — csak azt, hogy ő nem hallotta azokat. Az egész vita tehát inkább félreértésből származott s azt hisszük, hogy Mocsáry Lajos ur eme felvilágosításával teljesen el van intézve s elintézésével mindkét fél megelégedve.

— A szatmári románok fészkelődéseiről sokat írtak a lapok s valósággal tele lármázták vele a világot. Mi azonban egy ottani teljesen megbízható személyhez fordultunk felvilágosításért s azt az értesítést nyertük, hogy különösen Apa s Szinyérváralja vidékén voltak titkos mozgolódások, de ez inkább az ünnepi dobzdítás mómórára s a campul libertatei fantasztikus ünneplésére vihető vissza. Hogy a hatóságok a magában nem nagyon jelentékeny eseményt is mily éber gondallal ellenőrizték, bizonyítják a főispánnak, a sz.-váraljai szolgabírósnak intézkedései, a katonaság készenléte, melyet fűtött vonat várt a szatmári állomáson. Az oláhokra tehát anyi hatása volt apró mozgolódásaiknak, hogy megtanulták, miképp a mai közlekedési és hírszolgálati viszonyok mellett egy újabb 48/49-iki vérfürdőt nagyon bajos volna rendezni — másoknak.

— A debreceni országos tanszerkiállítás ügye nagyon szépen fejlődik. Illetékes helyről vesszük a következő értesítést:

Gróf Csáky Albin és a tanszerkiállítás. Az országos tanszerkiállítás rendező bizottságának küldöttségét e hó 18-án délelőtt fogadta külön kihallgatáson gr. Csáky Albin vallás- és közoktatásügyi miniszter, a küldöttség a miniszteri kihallgatásra a képviselőház fogadótermébe hivatott meg. Délben megjelent ott Simonffy Imre kir. tanácsos polgármester, mint kiállítás rendező bizottsági elnök vezetésével Zádor Lajos és Eötvös Károly Lajos igazgatósági elnök, kikhez Körössy Sándor, Thaly Kálmán és dr. Király Ferenc országgyűlési képviselők csatlakoztak.

A küldöttség vezetőjének szóbeli előterjesztése után átvevén a miniszter a bizottság memorándumát és a „Kiállítási Értesítő” megjelent számait, válaszában a következő nagyfontosságú kijelentést tette:

Örömmel és érdeklődéssel kísértem eleitől fogva hazafias és nemes vállalkozásukat, a mint az a hazai közoktatás hivatalos örök és vezetőjének kötelessége. Örvendek, hogy ezen országos köznevelődési vállalat oly kedvező kilátásokkal rendeztetik. Beismerve országos jelentőségét, nem csak köszönettel elfogadom a felajánlott védnökséget, hanem e megtiszteltetést úgy magamra, mint közoktatásunkra lekötelezőnek tekintem. És hogy védnöki tisztemnek megfeleljek, nemcsak azt ígérem, hogy minden lehető kormány támogatással továbbra is elősegitem ügyüket, hanem kijelentem, hogy minden esetre jelen akarok lenni.

Hacsak emberileg ki nem számítható akadály közbe nem jő, ott leszek azért is, hogy közvetlenül tapasztalhattam a közoktatás terén ama jelentékeny haladást, a mi Debrecenből a hivatalos jelentések szerint tudomásomra jött és hogy magam szerezzek tájékozást a további fejlesztésben államteendőnk felől.

Ismételve nagyon köszönöm figyelmeket, az átvett emlékiratot pedig a lehetőség határai között legkedvezőbb intézndem el.

Még a küldöttség tagjaival néhány szót váltott, miközben Hieronymi és gr. Tisza miniszterek is megfordultak a fogadóteremben, azután a küldöttség lelkes örömmel távozott, hogy fölkeresse Berzeviczy Albert államtitkárt, a ki szintén a Házban fogadta a rendezőbizottság küldöttségét.

Berzeviczy államtitkár is a legkedvezőbb nyilatkozott az országos tanszerkiállításról, melynek sikere annál értékesebb, mert a közérdeklődést és a pénzt a milleniumi kiállítás kötötte előre le s e miatt a kormány sem támogathatja annyi államsegéllyel, mint óhajtaná s a vállalat megérdemelné.

Kedves kötelességének ösmeri a kiállítási nagybizottság elnökségét elfogadni s lehetőleg betölteni is és ha az állami teendők sokasága miatt előbb nem munkálkodhatik is, a kiállításon minden esetre megjelenni törekszik.

Még az emlékirat részletére vonatkozólag tüzetes jelentést fogadván el, nyájasan bocsátotta el a küldöttséget mely azután, valamint előzőleg is, az ismerős képviselők egész raja által volt, a nagy érdeklődés jeléül körülvéve.

A küldöttség végre a minisztériumba ment, hogy az egyes osztályokban tisztelegjen és informáljon. Szatmáry György miniszteri tanácsos igazgatósági elnökül fölkerje. E lelkes szakfőú a legapróbb részletekre menő tudakozódással tájékozván magát az eddigi fejleményekről a kiállítás további támogatását készséggel fölajánlotta és az igazgató elnöki tisztelet elfogadva, megígérte, hogy a kiállítás idején, a mikor szabadságon lesz, le fog jönni Debrecenbe.

— A migrain ellenszere. A kik ismerik a migraint, s a kik már valóban szenvedtek ebben a minden életkedvtől, minden tetterőtől megfosztó alattomos bajban, azok tudni fogják mit jelent ez a varázsige: megtalálták a migrain ellenszerét. Az új szert dr. Overlach német egészségügyi tanácsos fedezte fel és „Migrainin” néven látta el. Úgy az orvosok, mint a betegek, a kiknek volt már alkalmuk az új szert használni, egybehangozóan nyilatkoznak jósa, csalhatatlan hatása felől. Elég belőle egy gramm és a fájdalmak már alább hagynak, néhány egy gramm adag pedig nemcsak teljesen megszünteti a bajt, hanem gondos óvakodás mellett raeventumul is szolgálat ellenében. Ha Overlach szere e tulajdonságokkal valóban bír, a migrain betegeknek nincs többé mit félniök kínzó rémüktől.

— Tözdések vasárnapja. Következő sorok közlésére kérték föl: A fő- és székváros tözsdetulajdonosai a vasárnapi munkaszünet keresztülvitelére országos mozgalmat indítanak. Felhívják ezennel a vidéki városok tözsdéseit csatlakozásra. Minden város tözsdésai válasznak kebelükből egy meghatalmazottat, ennek nevével közöljék a „d o h á n y t ö z s d é k m u n k a s z ü n e t i b i z o t t s á g á - v a l B u d a p e s t, I V. U j v i l á g - u t c a 1 8. s z.; hogy ez az értekezletre meghívót nyerjen, a hol annyi tözsdés nincs, hogy egy megbízott jelölése kívánatos lenne, az egyes tözsdések levelező lapon jelentsék be csatlakozásukat s ezek pontos értesítést nyerne a mozgalmat folyamáról és eseményéről.

A végrehajtó-bizottság.

— Villám csapás sújtotta a napokban a felsőmező pléni e. megyébe kebeleztet *hardicsai* ref. egyház tornyát. A vihar már épen elmenőben volt, mikor a lelkész és neje kimentek a ház alá élvezni az eső utáni friss levegőt. Egyszerre egész váratlanul iszonyu csattanás remítette meg őket s a lelkészlak udvarával szomszédos tgmplom tornyának pléh tetejébe becsapott a villám, a templom felőli részen s vele szembe a falu felé eső oldalon távozott a romboló elem. A lelkész elaléltan maradt a ház oldalához dülve s nejt is elkábította az ijedség s a villanyossággal telített levegő. De csakhamar magához tért s pár pillanat múlva férje is felécsudott; sértetlenül maradtak. Annál nagyobb kár esett a toronyban, mert teteje egy részét összezuzta s az egyik falat is, a kő ajtó fellel együtt áthasította, Heyzer Endre lelkész azonnal gondoskodott a szakvélemény megnyeréséről, hogy aztán megindíthassa a rongálások kijavíttatását.

— Tanítók az ezredéves nemzeti ünnepen. Következő értesítést vettük. Nagyszabású nemzeti mű kezdeményezésnek állott élére a Békéscsaba megjelenő „Tanügy” című közlöny. A cél nem kevesebb, mint a magyar tanítóság impozáns és intelligens seregét írásban és képben bemutatni a magyar társadalomnak az ezredéves nemzeti ünnep alkalmából. Tanítók és tanítókné albuma lesz ez a hatalmas kötet, melynek kiállítását egyik kiváló fővárosi fényképezési és chemiografiai műintézet vállalta magára. A szerkesztésre a legelterjedtebb tanügyi lapok szerkesztőbizottság alakult, mely az ország összes tanítóságához felhívást intéz az iránt, hogy hozzá fényképek és életrajzok küldessenek be. Az album első füzetét már az őszi hónapokban megjelennek s az ezredéves ünnep megnyitására teljesen befejeztetnek. A „Tanügy” szerkesztője most arra kéri az érdeklődőket, hogy arcképük és életrajzuk beküldéséről mielőbb intézkedjenek. A je-

szítése után...
umát és a hazai...
ában a kö...
itől fogva...
az a hazai...
telessége...
és vállalat...
a feljárn...
magamra...
n. És hogy...
erem, hogy...
obra is elő...
den esetre

lentkezések után aztán előfizetés lesz hirdetve s az állami községi és egyes felekezeti tanítóik albumai külön csoportban is megrendelhetők lesznek. A szerkesztőség igéri, hogy itt nem személyes hiúságok kielégítéséről, hanem arról van szó, hogy a magyar tanítóság egy impozans kötetben legyen bemutatva a magyar társadalomnak s ezáltal tekintélyét nevelje.

Katonai fogságban tartott kispap. A budai 17. számú helyőrségi kórháznak, mint az „E-s” újságolja, mintegy két hét óta érdekes vendége van. Jolez Ödön sárorraljaujhelyi kispap személyében. A sajnálatraméltó kispap, a ki a kassai egyházmegyei papsághoz tartozik, s sorozás elől szökött meg Rómába és most azok közt a nagyszámú örültséget szinlelő katonák közt van, a kik a 17-es kórház ötödik osztályát töltik be. Ebben az osztályban vegyesen van huszar, tüzér, baka, képviselve minden fegyvernem és a nagyon is vegyes társaságba került kispap sorsa bizony szanalomra méltó. A megfigyelés alá helyezettek közt van egy rendkívül érdekes alak: Viola Gyurka vén huszar, a hírhedt alföldi betyár utóda, a ki a katonai börtönök falai közt vénuilt meg. Ez a szakadatlanul békétlenkedő foglyok szószólója. A szerencsétlen kispapnak, a ki a rövid séták ideje alatt közvetlenül a folyton káromkodó vén bűnös előtt jár, mindig van alkalma a korholásokra, a mik egy időre lecsendesítik az izgága embert. Jolez Ödön különben egyike azoknak a megfigyelés alatt álló foglyoknak, a kikre erősen gyanakszanak, hogy nagyon ügyes szimulánsok.

Nazárenus vallás a hadseregben. Köztudomású dolog, hogy milyen veszedelmes módon befolyásolja katonáinkat a nazárenus vallás, a mennyiben megtölti követőinek, hogy fegyverhez nyuljanak, nehogy emberben, vagy állathban kárt tegyenek. A Mollináry ezred egyik közlegénye, a kit mintegy hat év előtt térített nazárenus vallásra egy katonai pék a fogházban, a hová kefelopás miatt csuktak, most keservesen bűnhődik a jelentéktelen lopásért. A bűnhődést a nazárenuskodás hozta magával. Dovala közlegény, a mikor új hitével kikerült a fogházból, egy vermezői gyakorlat alkalmával vonakodott fegyveréhez nyulni, hogy a vezényszó szerint ő is sortűzet adjon. Mikor századosa kérdőre vonta, azt felelte, hogy tegyenek vele a mit akarnak, de ő vallása tilalma ellenére fegyverhez nyulni nem fog. Makacságaért a hadbírósg két évi fogságra ítélte. A mikor kiszabadult, ismét megtagadta az engedelmisséget, mire négy évi sánc fogságot szabtak ki büntetésül. Ebből a kemény rabságból nemrég szabadult ki a szerencsétlen katona, kit most Boszniába küldtek ezredéhez. Ujabbban Libászky András 6-ik ezredbeli közlegényt és néhány más alföldi nazárenus katonát büntettek meg azért, hogy vonakodtak attól, hogy fegyvereiket kézbe vegyék. S mindeme szerencsétlenek vallásuk tiltó parancsa miatt szenvednek.

Kecskemét városa és a Kossuth-szobor. Kecskemét városa május havi rendes közgyűlésén — mint értesülünk, az országos Kossuth szoborra ezer forintot szavazott meg. A Kecskeméti főállítandó Kossuth-szoborra nevezte pedig elhatározták, hogy öt év alatt társadalmi uton gyűjtik össze a szükséges összeget.

Bomba korszak. Az utókor történetírója bizonyosan e címmel fogja a mostani időszakot jelölni, mert valóban a bombamerényletek korát éljük s ez a divat is úgy terjed, mint akármelyik másik. És a bombadivatnak is apraja-nagyja hódol. Rómában történt, hogy Rösler angol főkonzul tizenhárom éves fiacskája dinamit bombát dobott a Via Boiffeanban. A bomba felrobant s egy kert falát lerombolta. Egyéb baj szerencsére nem történt. A kis gonosztevőt rögtön letartóztatták, de később az angol nagykövét közbenjárására szabadon bocsájtották. Tetteinek indokául a kis Ravachol-jelölt nem akar felvilágosításokkal szolgálni.

Póruhárt tolvaj. Gyakran megesik az emberrel a fővárosban, hogy hirtelen elébe áll valaki s minden előzmény nélkül megvételtre ajánl aranyórát, ezüst fejű sétapalcát, drága esernyőt. A fővárosi ember rendszeren tudja, hogy az aránylag olcsó áron kínált portéka lopott holmi s épen azért szóba sem áll az alkalmatlankodóval. A tolvajok iparkodnak is kiválasztani a vásár megkötésére alkalmasnak látszó embert s nagy erőszakkal oltakodnak a fogadók és pályaudvarok körül, a hol több a vidéki. Szombaton reggel Mátyás István kocsis akart tudani ilyen módon a nala lévő, lopott női órán. A kerepesi uton leste, mikor kerül eléje jámbor képi vidéki ember. Nem soká kellett várnia. Az egyik kerepesi uti fogadóból vidékiesen öltözött, jámbor ember jött ki. „Tisztelet ur szegődött hozzá a tolvaj kocsis — vegye meg ezt a finom arany órát: ötven forintot ér, de odaadom tízért.” A megszólitott ember lehetőleg még jámborabb kizért vágott, kezbe vette az órát, aztán a zsebébe cszuttatta és elkezdett alkudni. Közben megegyeztek nyolc forintban s betértek egy kapu alá a fizetésre, a mely kapu a kerületi kapitányság kapuja. Itt aztán a jámbor képi ember felvilágosította a tolvajt, hogy ő tulajdonképen detektív. Mátyás István töredelmesen bevallotta, hogy lopott.

POLITIKAI SZEMLE.

Belföld.

Wekerle szombaton, e hó 26-án történt kihallgatása a válságot még meg nem oldotta. A király hosszú, 2 óráig tartó kihallgatáson fogadta a magyar miniszterelnököt, a ki előbb Tisza Lajos gróf, ő felsége személye körüli miniszterrel tárgyalt hosszasan. Annyi kétségtelen, hogy — a mint ezt tole várni lehetett — a királynak a legőszintebben tárta föl a helyzetet s adta elő azokat a garanciákat, melyek biztosíthatják a javaslat sorsát. Kompromisszum kötéséről, egyes miniszterek, pl. Szilágyi, Csáky feláldozásáról, mint a találaton s eszközeiben nem válogatós politikai pletyka beszélni kezdte, szó sem lehet. **Wekerle** s egész kormánya tudja azt jól, hogy a mely pillanatban ők feladnak a javaslatot s bár mily nemü kompromisszum sikamlós talajra lépnek, az a nemzeti közvélemény, mely most szí árd bástyáknént védi őket, haraggal fordulna ellenök. A Wekerle-kormány ereje a nemzet szívével való közvetlen érintkezésből szá-

mazik, mint Acteusé a földdel való érintkezésből. S a klerikális reakció Wekerle Sándort és társait hahotázva üzné ki a piros bársonyszékekből, ha egyszer a nemzeti közvélemény elbuktatná őket. Csakhogy az elvek miniszteriuma, melyek eddig is az elvűség, a szabadelvűség s a többi polgári erények tettek naggyá, nem fogja magát odaadni ily erkölstelnen vivisekcióra. Ilyet csak azok képzelnek, kiknek morális érzéke a pagzadzasszonyok több, mint kétes erényen felül emelkedni nem tud.

Egyébiránt az „E-s.” a következőket írja: „Azt hiszik, hogy körülbelől szerdán fog ő felsége határozni ebben a kérdésben, melyhez a kormány létele van hozzákötve. Hogy a korona milyen irányban fog dönteni, ahhoz ma már alig férhet kétség. Most már nemcsak a házassági jogról szóló javaslat, hanem annál is sokkal fontosabb belpolitikai és nagy horderejű külpolitikai kérdések forognak kockán. Szemben ezekkel a veszélyekkel azok az udvari körök is belenyugosznak most már a polgári házasságba, melyek eddig elleneztek s ők is óhajják, hogy a képviselőház, meg a főrendiház között kitört viszály befejeztessék. Hogy ez a befejezés nem lehet más, mint a házassági jog elfogadása a főrendiház által, ezzel mindenki tisztában van. Első sorban maga a király, ki immár kétszer kötötte le magát a javaslat mellett. Azt feltételezni pedig, hogy a korona önmagát fogja dezavualni, képtelenség. A ki ilyet fel tud tetelezni, az határtalan rozlelkűséggel gyanúsítja a legalkotmányosabb uralkodó alkotmányos érzületét.”

Ezzel a vigasztaló, sőt mondhatni vérmes reménységgel szemben a klerikálisok ugyancsak ütök a nagy dobót s temetik a Wekerle-miniszteriumot. Legszorgalmasabb részt vesz ebben a „nemzeti” munkában a „Magyar Allam” utána a „Hazánk” című lap, mely mióta a részvénytársasága kimondotta, hogy neki nem kell s fennállása végett új laptulajdonos-részvénytársaságot akar összehozni, teljesen bevezett az agrar-ökonzervatívizmus és feudális reakció vizeire. Ugy látszik, a plébánusok közül akarja részvényeseit összehozni.

A „Wiener Abendblatt” jelentése szerint, *Zichy* Nándor és *Esterházy* Miklós Mörice azért voltak Bécsben, hogy megjeljenek ő felsége előtt ad audiendum verbum regium. Ő felsége állítólag felvilágosította őket, hogy a belső nemzetiiségi izgatások, a valuta-reform keresztülvitele, a szerb határon történő események távolról sem engedik a Wekerle-kormányt és a szabadelvű párt elejtését. Más forrás szerint, azért jártak ez urak Bécsben, hogy igazolják a felség előtt magukat ama vád felől, mintha ők a király nevét meg nem engedett módon használták volna föl a klerikális többség összehozásánál. Ismét más, természetesen ultramontan források szerint, a legmagasabb körökben elismerést és bátorítást találtak eddigi maguktartásukért és sikerükért.

Wekerle miniszter Bécsből hazatérve, minisztertanácsot tartott s hétfőn este 6 órakor visszautazott Bécsbe néhány miniszter társával együtt. (Tisza, Fejérvary, Lukács, Bethlen). A végleges döntés e hét első napjaiban minden esetre megtörténik.

Kossuth Ferenc a lapok híre szerint, mint a Tarnóczy-féle gépgyár-részvénytársaság műszaki igazgatója évi 15.000 forint fizetéssel, végleg megletelepszik Magyarországon s atyja szellemében, de a fennálló törvények keretein belül fog politikai működést kifejteni s pártot szervezni.

Ő Felsége döntése. A „Pester Correspondenz” hétfői száma írja: A „P. C.” illetékes oldalról nyert értesülései szerint Wekerle Sándor miniszterelnök által ő felségének tartott előterjesztés után kétségtelenül biztosítva van, hogy a kötelező polgári házasságról szóló törvényjavaslata vonatkozólag a korona változatlan és a legcsekélyebb mértékben meg nem ingott bizalommal van a miniszterium iránt és ez világos alakban kifejezésre is fog jutni.

A Wekerle miniszterium tehát, támaszkodva erre az öröndetes egyetértésre a koronával és támogatva a képviselőház impozáns többsége által, rendelkezni fog mindazokkal az erkölcsi és gyakorlati politikai hatalmi tényezőkkel, melyek alkalmasak arra, hogy a főrendiház hazafias belátására való hivatkozás megújításánál a kötelező polgári házasságról szóló törvényjavaslat elfogadására kedvező döntést idézzenek elő.

Az összes törvényhozó tényezők egyetértésének helyreállítását a fennforgó reformkérdésben mértékadó helyen nemcsak a magyar állam legfőbb és tartós érdekeire tartják kívánatosnak, hanem a monarchia érdekeinek szempontjából is szükségesnek, melynek a magyar állampolitika megbízható karakterében biztos támasza van.

Külföld.

Oroszország. Krapotkin herceg elfogatása. A lengyel lapok azt a feltűnést keltő hírt közlik, hogy a pétervári rendőrség a mult hetekben elfogott forradalmárokkal Krapotkin herceget, az ősmert nihilista-apostolt is kékre kerítette. A herceg az utóbbi években Londonban lakott s csak ebben az évben tért vissza hazájába. A hatósági vizsgálat kiderítette, hogy az orosz összeesküvők szoros összeköttetésben állottak a nemzetközi anarkhistákkal. Ujabbán ismét letartóztattak két franciát, a kiknek lakásán dinamitkészletet találtak. Két egyetemi hallgatót is elfogtak, mert anarkhista proklamációkat terjesztettek, melyeket egy angol hajó Londonból ezrével szállított Pétervárra.

Pétervár, május 25. A rendőrség figyelme jelenleg a finnországi határszél felé fordul, a honnan dinamitnak elárúsításától tartanak. Május 25-én titkos rendőrök jelenlétében egy Finnország és Oroszország közötti folyón elvezető hid egyik felét lebontották, a másik felét pedig elzárták. A forgalomnak most két werstnyit kerülő utat kell tenni. Pétervárot két francia anarkhista fogtak el, a kiknél állítólag dinamitot találtak. Most már kétségtelen, hogy a tervezett merénylet a cár létele ellen irányult.

Ujabb hírek szerint a finn szenátus jogait az orosz kormány teljesen elkobozta. (Ugy látszik, az egész összeesküvés a cár létele ellen nem egyéb, mint egy nagyobb szabású komédia, melyet azért rendeztek, hogy Finnország autonómikus jogait tetszetős ürügygel kobozhassák el. Oroszországban a lengyelek, zsidók és finnek, németek, katolikusok és protestánsok ellen mindig van készletben egy összeesküvés, ha a rendőrség akarja.)

Olaszország. A költségvetési vitában 91 képviselő iratkozott felszólásra. Giovanni Falde o anarkista Mallesano glianii polgármestert késszurásokkal megölté.

Spanyolország. A barezellónai merénylők kivégeztése. A barezellónai bombamerénylet miatt halálra ítélt hat anarkhista e hó 21-én végezték ki a monjouini citadella bástyáin, miután a minisztertanács szombaton este a halálos ítéletnek élethosszig való fogságra változtatását elvetette. Vasárnap reggel — ősi szokás szerint — az elítélteket a citadella kápolnájába vezették, de előbb felolvasták előttük az ítéletet. A felolvasást az elítéltek átkozódásokkal, káromkodásokkal szakították félbe és csak a templomban csöndesedtek le, a hol az irlgalmesrend szerzetesei készítették őket elő az utolsó utra. Ceroznelo, Sogas és Bernet anarkhisták nagyon leverteknek látszottak, Coche, Sabats és Godina azonban rendkívül izgatottak voltak. Az elítélteknek családjaikkal való utolsó találkozására nagyon sajtáságos volt. Sabats felhívta fiát a boszura s a többiek pedig megvető cinizmussal jelentették ki, hogy ha életben maradnának, újra ott kezdenék, a hol elhagyták. A megbánás minden nyoma nélkül haltak meg. A kivégzés tartama alatt a hatóság teljesen kizárta a közönséget a citadellából.

Az Egyesült-Államok részvétiratai a Kossuth testvérekhez. Kossuth Ferenc a következő részvétiratokat küldte el a lapoknak Turinből, melyek még e hó elején érkeztek hozzá:

„Az amerikai Egyesült-Államok képviselőházának elnökétől.

Április 7-én, 1884.

Kossuth Lajos családjának.

Az Egyesült-Államok képviselőházának elnöke, azon határozatnak megfelelőleg, melyet a képviselőház hozott, kifejezi önök előtt azon nagy fájdalmat, melylyel a képviselőház Kossuth Lajosnak, a nagy hazafinak haláláról értesült, ki az amerikai népek egykor vendége volt. — Elismerve a szabadság ezen nagy apostolának tündöklő erejéit, élénk ékesszólását, bámulatos képzettségét és rendíthetetlen odaadását az emberiség érdekei iránt, az elnök tiszteletteljesen kéri önöket, fogadják a képviselőház tagjainak őszinte részvétét.

Mély tisztelettel

Charles Crisp,

az amerikai Egyesült-Államok képviselőházának elnöke.

„Az Egyesült-Államok szenátusában

Március 22-én, 1894.

Elhatározatott, hogy az Egyesült-Államok szenátusa, mely sajnálattal értesült a nagy hazafi és szabadságharar, Kossuth Lajos haláláról, ki ez előtt az amerikai nép vendége volt.

Elhatározatott, hogy az állam alelnöke felkérítik közleni a szenátus tiszteletteljes részvétét a családdal.

Hitelesítve

Wm. Klea vagy Lea (olvashatatlan) szenátus titkára.

„Az Egyesült-Államok szenátusában

Március 26., 1894.

Kossuth Lajos családjának.

Van szerencsém önöknek elküldeni hiteles másolatát azon határozatnak, mely az amerikai Egyesült-Államok szenátusában március 22-én elfogadtattott.

A szenátus rendelkezéséhez képest, én ezennel ányujtom önöknek a szenátus részvétét azon nagy vesztéséért, melyet önök az egész világgal együtt szenvedtek, ezen nagy hazafi és szabadságharar halálával. Az amerikai Egyesült-Államok népe még mindig emlékszik az ő 1851. látogatására. A mely szeretet és tisztelet, melyeket felkötött, még mindig megmaradtak az Egyesült-Államok népének szívében. Bár egy idegen és távol országnak volt szülöttje, úgy beszélt a mi nyelvünket, mintha anyanyelve lett volna. Az ő tökéletes ékesszólása nagy és állandó kincsekkel szaporította irodalmunkat. Készséggel tanuskodunk a mellett, hogy az alkotmányos szabadság ügye, mely az ő ügye volt és a mi ügyünk, benne rendíthetetlen hűségre talált mindvégig.

Van szerencsém nagy tisztelettel maradni alázatos szolgáljak

A. E. Stevenson,

az Egyesült Államoknak alelnöke

Franciaország. Brisson lemondott a kabinetalakításra való megbízatásról. Ő csak egy tiszta radikális miniszteriumot tudna alakítani, a mely azonban nem lenne hosszú életű, s e mellett Brisson is hamar lejárna magát. Brisson Bourgeois meghívását ajánlotta. Erre Carnot harmadszor is magához hívatta Bourgeois, de ez ismét visszautasította a megbízatást, most azzal az indoklással, hogy azonnal meg kellene neki kezdenie a radikálisok politikáját, ehhez azonban nem találna többséget a kamarában, hajlandónak nyilatkozott azonban a koncentráció kabinetjébe belépni.

Carnot ezután ismét Dupuyt hívatta magához, mivel hosszabb ideig tárgyalt és a kit végül megbízott a kabinetalakítással.

ORSZÁGGYŰLÉS.

Május 25. A jegyzőkönyv hitelesítésénél Herman Ottó javaslatot nyujt be, mely szerint kiigazítani kéri azt a hibát, a mely a házasságról szóló törvényjavaslatnak a főrendiházhoz való visszaküldése tárgyában megjelent szavazáskor, a szavazatok összeszámításánál becsúszott. A ház elfogadván a javaslatot, elnök ily értelemben hitelesíti a jegyzőkönyvet. Következik napirend szerint az állami anyakönyvekről szóló törvényjavaslat részletes tárgyalása.

Madarász Imre a harmadik szakaszhoz módosítást nyujt be. Babó Emil kifogásolja, hogy az anyakönyvi kerületek székhelyének megállapítását a javaslat a belügy-miniszterre bizza. Erre nézve indítványt terjeszt elő, melyben a székhelyek megállapítására az illető törvényhatóságot ajánlat. Hieronymi Károly belügyminiszter és Herman Otto rövid felszólalásai után a ház változatlanul fogadja el a szakaszt. Tóth János óhajtatására az 5. szakasz tárgyalását későbbre halasztják. A szónok a függetlenségi és 48-as párt nevében a 6. szakasz törölését hozza javas-

latba, miután az a kinevezés elvét iktatja törvénybe. A többség a szakaszt változatlanul fogadja el. Az 5-ik szakasznál Madarász Imre ad be határozati javaslatot. Jellinek Artur előadó felszólalása után a ház többsége változatlanul elfogadja e szakaszt, valamint a 7 és 8-ikat is. 9-ik szakaszban Veres József szól hozzá, csak azt kívánja, hogy a lehetőség legyen meg arra nézve, hogy elkészüljön neveztesse ki anyakönyvvezetőkül. Indítványozza tehát a 9. §. elhagyását. Madarász Imre magáév teszi Veres indítványát. Hieronymi Károly belügyminiszter felszólalása után a szakaszt változatlanul fogadja el a többség. Több apró felszólalás után a többi szakaszt is elfogadja a ház többsége.

Május 26. Eszterházy Kálmán gr. jegyző jelentése után Lukács Béla kereskedelemügyi miniszter bemutat egy törvényjavaslatot az Oroszországgal kötött kereskedelmi egyezmény becikkelyezéséről. Kijárák a közgazdasági bizottságnak. Görgey Béla előadó elfogadásra ajánlja a vasuti árufuvarozás iránt Bernben létrejött nemzetközi egyezmény létrejöttét célzó törvényjavaslatot. Neményi Ambrus két törvény módosítására vonatkozó javaslatot terjeszt elő. Belicska Béni Kolozsmonostor kis-községnek Kolozsvár szab. kir. városba vonatkozó jelentést mutatja be. A ház mindezekhez hozzá járul. Neményi Ambrus előadó ismerteti a m. kir. államvasutakon szükséges némely munkálatok költségeinek fedezéséről szóló törvényjavaslatot. Rövidebb vita után a ház elfogadja e javaslatot. Neményi Ambrus előadó ismerteti a pénzügyi bizottság jelentését a fő és székvárosi újjépület, Károly, József, és Florián laktanya és a gellérthegyi erőd értékesítéséről szóló törvényjavaslat tárgyában. Kiemeli, hogy e tranzakció keresztülvitele sem az államra, sem a fővárosra tetemesebb áldozatot nem ró, a mellett pedig a katonai igényeknek jobban fog megfelelni a tervezett berendezés, mint a jelenlegi állapot.

Rövid vita után ezt a javaslatot is elfogadja a ház többsége.

Végül még az elnök tesz jelentést a honvéd főparancsnokság elhelyezésére vonatkozólag. Aztán Perczel Béni olvassa fel 3-szori felolvasásában az állami anyakönyvekről szóló javaslatot. Ezzel az ülés bevégeződik.

KÖZEGÉSZSÉGÜGY.

VIII. Közegészségügyi kongresszus.

(Vége.)

T a g s á g.

A kongresszus tagja lehet mindenki, a ki a közegészség és demografia ügye iránt érdeklődik és a ki a kongresszus pénztárába tagsági díj fejében 10 frtot fizet. A kongresszus tagjai ennek alapján jogosítva vannak valamennyi nyilvános és szakosztályi ülés tárgyalásaiban résztvenni, nemkülönben mindazon ünnepélyeken, alkalomságokban és kirándulásokban is stb., melyeket a kongresszus rendez és a melyekért külön díj nem fizetendő. A kongresszus tagjait egyszersmind a kongresszus munkálatainak egy-egy példányá illeti meg. Hölgyek tagsági díj fejében 5 frtot fizetnek, de a kongresszus munkálataira igényt nem tarthatnak.

U t a z á s.

A kik a tagsági díjat lefizették, tagsági jegyet kapnak, a mely már az utazásnál is bizonyos kedvezményeket biztosít. Már eddig sikerült több vasutagazgatóság részéről a kongresszus tagjai számára a megfelelő útvonalakon viteldíjkedvezményeket nyernünk, másrészt pedig egy elsőrendű utazási iróval folynak tárgyalások, hogy a kongresszusra készülő tagok számára az elérhető legnagyobb kedvezményeket biztosítsuk, a melyekről majd második meghívónkban fogjuk t. címet részletesen értesíteni.

L a k á s.

Lakást illetőleg tanácsosnak véljük, ha a kongresszusra készülő tagok igényeiknek megfelelő lakást előre foglalnak le maguknak a következő szállodák valamelyikében: Hungária, Angol királynő, Vadászúrt, Continental, Nemzeti, István főherceg, Európa, Pannónia, Magyar király, Páris, London, Központi, Budapest, Orient, Erzsébet királynő, Metropol, József főherceg, Fehér ló, Fehér hattyú, Corso, Szt.-Lukács, Császárfürdő, Gyógyforrás, Propeller szállodák. Magánlakások azon felül az egy heti igénybevétel árával együtt a főitkarságnál is meg tudhatók, a hol az ily magánlakások nyilván vannak tartva és a mely e tárgyra vonatkozó kérdésekre készségesen válaszol.

Kirándulások, szórakozások, stb.

A. A kongresszus tagjai számára Budapest székes főváros, mint a kongresszus vendéglátó házi gazdája, a nemzeti múzeum parkjában és épületében ismerkedési estélyt rendez.

B. Ugyancsak a székes főváros rendez a kongresszusi tagok tiszteletére a hét egyik estéjén a székes fővárosi vidág termeiben egy fogadó estélyt.

C. A m. kir. operában, a nemzeti színházban és a népszínházban a kongresszus tagjai tiszteletére díszelőadások fognak tartatni.

D. 1. Szeptember 6-ika (csütörtök) szünnapnak van fentartva, egyrészt a székes főváros közintézményeinek, középületeinek, közegészségi és más berendezéseinek, nagyobb gyártelepeinek, közegészségi és más berendezéseinek, középületeinek, közegészségi és más berendezéseinek, nagyobb gyártelepeinek, stb-nek megtekintésére.

2. Ugyanezen a napon a tagok kirándulhatnak: a) gróf Esterházy Miklós szíves meghívása folytán Tatára, b) vagy Balatonfűre, c) vagy Siófokra a Balaton mellett, d) vagy a Srábhegyre, e) vagy a Margitszigetre, a hol egyúttal a XV-ik (Sport) szakosztály által rendezendő csónak- és uszóverseny fog megtartatni.

E. Két estén ugyancsak a sport-szakosztály rendez torna-, atletikai és kerékpár-versenyt.

F. A kongresszus iránt érdeklődő egyesületek és társulatok egy estén a kongresszusi tagok tiszteletére külön-külön fogadó estélyeket fognak rendezni.

G. Egy további estén pedig az egyes szakosztályok hazai elnökei és tb. elnökei fogják a kongresszus tagjait fogadni.

H. A kongresszus végeztével a következő nagyobb kirándulások vannak tervbe véve:

a) Kirándulás Belgrád—Konstantinápolyba;
b) " " Belgrád—Herkulesfürdőre;
c) " " Mezőhegyesre, a magyar állami gulya, ménés és gazdaság megtekintésére;
d) Kirándulás a Magas-Tátrára, Alsó-, Ó- és Új-Tátrafűre, innen pedig a dobsinai jégbarlanghoz (a jégbarlangban esetleg egy korrosolya-ünnepélyvel kapcsolatban);

e) Kirándulás Zágráb—Fiume—Abbaziába;
f) " " Bosznia—Hercegovinába;
g) " " Pöstyénbe.

Mindezen kirándulásoknak közelebbi ismertetését a legközelebbi második meghívónkban fogjuk közölni.

Hölgybizottság.

A kongresszusra érkező hölgyek fogadására, kalauzálására, valamint szórakoztatására egy külön hölgybizottság alakult, melynek elnökségét Hampel Józsefné, Pulszky Polyxéna úrnő volt szíves elvállalni.

A midőn mindezeket előzetesen már most szíves tudomására hozni bátorodunk, biztosíthatjuk, hogy a végrehajtó-bizottság a program pontos végrehajtása iránt intézkedni és a kongresszusi tagok érdekében szükséges legnagyobb rendről és kényelemlről minden tekintetben gondoskodni fog; szóval azon leszünk, hogy a vendég-szeretet követelményeinek minden tekintetben megfeleljünk.

Van szerencsénk újból meghívni, hogy a kongresszusban részt venni szíveskedjék és kérjük egyúttal, hogy tagdíját, 10 frtot egyenesen a főitkari hivatalhoz (Rókus-kórház, Budapest) küldeni és ugyancsak ott mielőbb bejelenteni szíveskedjék, ha a fennebb kitüntetett szakosztályok egyikében előadást tartani, vagy a kiállításban részt venni szándékozik.

Kérjük, hogy a 10 frt tagsági díjjal együtt, tisztán kiirt becses aláírását és teljes címét (legjobb egy látogató jeggyel) beküldeni és egyszersmind közölni szíveskedjék, vajjon mint valamely hatóság, egyetem, egyesület stb. képviselőjét lesz-e szerencsénk itt üdvözölhetni. A kongresszust szíves figyelmébe ajánlván, vagyunk kiváló tisztelettel, a végrehajtó-bizottság nevében:

Budapest, 1894. április havában.

Dr. Fodor József tanár, Dr. Müller Kálmán tanár,

elnök, főtktár.

Sürgönyeim: Kongresszus. Főtktárság: 1894. augusztus 20-ig Rókus-kórház; ezentúl a kir. József-műgyemtemen.

KÖZGAZDASÁG.

A mai szocializmus.

— Le Socialisme Contemporain. —

Írta: Émile de Laveleye.

Fordította: Bartha Béla dr.

(Folytatás.) Jogosított magyar fordítás.

V. FEJEZET.

Lassalle Ferdinánd.

Lassalle Ferdinándot páthívei úgy tekintik, mint a szocializmus Megváltóját. Életében, mint orakulomra, úgy hallgattak rá, halála után félistenként tisztelték. Igazi vallásos tisztelettel veszik körül s 1874-ben egy ünnepelték meg ama nap tízeves fordulóját, mely tőlük elrabolta, hogy azok az ünnepélyességek nagyon hasonlítanak egy új vallás szertartásaihoz. Habozás nélkül hasonlítják össze Krisztussal, s azt hiszik, hogy az ő tanai épügy átalakítják a mostani társadalmat, mint a kereszténység ahogy megújította az ókori világot.

Tulajdonképp pedig Lassalle semmi új igazságot nem tárt föl az emberiség előtt. Ő csak a Louis Blanc-tól, Proudhontól, Rodbertustól s főképp Marx Károlytól kölcsönzött eszméket népszerűsítette. De az eltagadhatlan, hogy az ő lángoló stílusa, vitaközásának ereje s méginkább ékesszólása s személyes befolyása folytán, bontakozott ki a szocializmus az emberbaráti álmódosítások világából, nem igen olvasott s meg nem értett könyvek homályából, ezek dobták oda a közélet színpadára, a műhelyekbe mint vita és harcok tüzesóvját. Szava s lángoló tolla 2 év alatt fölrazták Németországot és megteremtették ott a szocial-demokrata pártot. Ugyanoly varázshatalma volt, mint Abelárdnak, elbájolta a nőket, s föltüzeltte a tömeget. E fiatal, szép és ékesszavú ember végigjárta az országot, magával vivén a szíveket s mindenütt csodálókat s lelkes tanítványokat hagyott hátra, kik a munkás-egyesületek magvát képezték. Tudomásom szerint alig tett valaki szert korunkban, ily rövid idő alatt ily nagy és kiterjedt befolyásra.

Lassalle Ferdinánd épügy, mint Marx Károly, zsidó származású*, Boroszlóban, 1825. ápril 11-én született. Atyja nagykereskedő volt s fiát is e pályára szánta. Miután gimnáziumi tanulmányait szülő városában fényes eredménnyel bevégezte, a lipsei kereskedelmi iskolába küldték; de az e fajta tanulmányok nem izlették neki s az egyetemre lépett át, hol különösen nyelvészettel, bölcsészettel és joggal foglalkozott. A gazdasági jelenségek

* A szocializmus kezdeményezői, vagy terjesztői majdnem mindenütt a zsidók voltak. Ennek oka következő: a szocializmus az egyenlőtlenség, igazságtalanság elvén alapuló társadalmi rend ellen való hatalmas tiltakozás s jobb szervezet utáni égő vágyakozás, melyben az igazság uralkodik. Ez a judaizmus alapja Jóbban is, a prófétákban is és minden messiási reményben, melyek a kereszténységet szülték. Renan ezt tökéletesen kimutatja a Jézus Sírak legújabb fordításához írt bevezetésében:

A zsidó nem lemondó természetű. A keresztény érnyek tartja a szegénységet, a megaláztatást; a zsidó előtt ezek leküzdendő rosszak. A visszaélés, erőszakoskodás nem zavarja meg a keresztény nyugalmát, a zsidót felhájtja; ez annak az oka, hogy a zsidók minden országban, a hol laknak, a reform és haladás fontos elemét képezik. A saint-simonizmus s napjaink ipari és pénzügyi miszticizmusa felerészben a zsidóságból eredt. A francia forradalmi mozgalomnak a zsidóság főszerepet játszott. «A világ zsidó felleglása szerint itt e földön kell a lehető legteljesebb igazságot megvalósítani. Ebből önként következik, hogy a mostani társadalmat gyökeresen és minden módon meg kell változtatni.»

már korán felkeltették figyelmét; a mint *Bastiat-Schulze* c. könyvében elbeszéli, már 12 éves korában meglepte őt, hogy anyja s nőtestvére detail-kereskedőnél vásárolják ruházatuk anyagát, holott atyja ezekkel nagyban kereskedett. Az egyetemen Fichtéert s különösen Hegelért lelkesedett, ki a gondolkodás magasabb régióiban mestere volt. A politikában a fiatal Németország eszméit fogadta el s a már akkor „forradalmároknak“ nevezett demokraták legszélsőbb arnyalatához csatlakozott.

Egyetemi tanulmányai fejezése után a Szajna-parton telepedett le s folytatta megkezdett munkáit. A hajdani jónia bölcsészeti iskola történetét szándékozott megírni. Hogy ehhez a szükséges anyagot összegyűjtse s méginkább, hogy e nagy város minden új eszmétől forrongó levegőjét szívja, 1845-ben Párisba ment.

Itt Heine Henrik a legnagyobb szíveséggel fogadta. Egyforma származásuk s eszjárásuk szükségképp összehozta őket. De a költő, kinek éles emberismerete s szívek mélyéig látott, a legalaposabb itéletet mondja kitünő honfitársáról Varnhagen von Ensehez intézett ajánló levelében: „Levelem átadja barátom, Lassalle ur, a legkitünőbb eszű ember. Alapos tudománnyal, a legszélesebb körű ismeretekkel, a legathatóbb tehetséggel, melyet valaha ismertem, bámulatra indító akaraterőt tanusít s a végrehajtásban kiváló ügyességet. Valóban az új idők gyermeke, ki semmit sem ösmer abból az önmegtartózkodásból és szerénységből, melyet mi több-kevesebb kép-mutatással tanusítottunk. Élvezni s uralkodni akaró nemzedék tagja.“ Heine Varnhagen s önmagát a mult időköt temető sírásókhöz s oly tyukokhoz hasonlítja, kik kacsa-tojásokat költöttek ki s meglepetve látják, mint ugranak a kis kacsák a vízbe s mint uszkálnak ott nagy gyönyörűséggel.

Berlinben, hol mint privátocens akart megtelepedni, összeköttetésbe került az egész tudományos és írói világgal s ez a legszívesebben fogadta. Különösen Humboldt részesítette szíves barátságában. Csodagyermeknek nevezte. A franciaországi „Institut“-beli kartársainak ajánlotta, midőn másodsor ment Párisba. Lassalle folytatta Heraklitósról szóló könyvét, mely csak 9 év multán jelent meg.

Ez időben, 1845 vége felé találkozott Berlinben egy nővel, ki döntő befolyást gyakorolt életére. Hatzfeld grófnő, született Hatzfeld Zsófia hercegnő perbe bonyolodott férjével. A Sieg partján fekvő úri kastélyukban vagy düseldorf-i palotájukban eltöltött néhány boldog év után jellemük ellentétes volta szakadást hozott létre a két házaspár között s a grófné kerestet indított rangjához s vagyonához mért tartás miatt. E nő végtelenül szellemes, ékes szóló s nagyon független jellemű volt; örömet foglalkozott a korunkat izgató nagy társadalmi és politikai kérdésekkel s nem riadt vissza a legmerészebb eszméktől sem. Lassalle több tekintetben hasonlított s attól a pillanattól kezdve vonzódott hozzá, a mint meglátta s fogadást tett, hogy megszerzi neki, a mihez joga van. S itt fordult elő egy oly eset, melyet ellenségei sokszor fölemlitnek, hogy bűnül róvják föl neki.

Meyendorf báróné nagyon szoros összeköttetésben állt Hatzfeld grófnő s épen tőle jött s Kölnben tartózkodott. Egy kis doboz volt vele s erről Hatzfeldné azt hitte, hogy pörére nézve nagyon fontos okmányok vannak benne. Lassalle két barátja, Mendelsohn és Oppenheim, behatoltak Meyendorfnének a Mainzer Hofban elfoglalt szobájába s magukkal vitték a dobozt, melyben tényleg csak ékszerek voltak.

E bűntény miatt kereset alá vonatva, Mendelsohnt elítélték, Oppenheimot ellenben fölmentették. Lassalle, mint felbujtó és büntárs, szintén vad alá került s bámulatos ékesszólással védelmezte magát egy beszédében, melyben már benne van a proletáriátus és szocializmus. Az esküdtsek csupán szavazattöbbséggel, 7 szóval 5 ellenében, ítélte bűnösnek, de az úgynem ítélő bíróság felmenté, mer a doboz eltulajonítása nem az ő utasítása folytán történt, hanem csak következménye volt annak az üldözésnek, melyet a bárónővel szemben tanusított. Ez 1848. augusztusban történt. (Folyt. köv.)

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

M—s J—f. F. Gy—t. Nagyon köszönöm buzdító, elismerő sorait Amint a rövid időn kibocsátandó felhívásból majd látni méltóztatik, az »Örálló« a maga részéről megteszi kötelességét s igyekszik hetenkint háromszor megjelenő lappá alakulva, még nagyobb erővel szolgálai az általa kitűzött nagy célokat. Általánosan elismert dolog, hogy ha valaha, egy mostan van szükség egy olyan szabadelvű, protestáns szemléletű lapra, mely minden túlzás, de minden mellékérdek nélkül az igazságot keresi. Hogy legyen ilyen, s ne csak tengődjék, hanem virágozzék, ez természetesen első sorban és főképen a közönségtől függ. S különösen a protestáns lelkesektől. Ha ők sem félálról nem nézik a dolgot, sem a fáradságot nem sajnálják, bizony-bizony az »Örálló« léteben biztosítható leendő, s anyagilag megerősödve, szellemileg csak ismeretlen fog. Nincs oly egyházközség, melyben a lelkes vagy tanító ur ajánlata legalább egy olvasni szerető előfizetőt ne szerzhessen az »Örálló«-nak. Ha pedig valakit oly igaz lelkesedés tölt el, mint Szabó Károly bihari esperes urat, ki egymaga 15 új előfizetőt gyűjtött, vagy nt. Lukács Ódon felső-szabolcsi esperes urat, ki százon alól meg sem akar állni: akkor a szerény mustarmag valóban terebélyes fává növekszik. A mi dolgainkat csak a környő, a nem-törődés öltheti meg. A buzgóság mindenütt tehet. Még csak azt válaszolhatnám Nagyísteni ur iránt, hogy sok helyen, szegényebb községekben a presbyterium nevében s részére rendeli meg a »lélkés« az »Örállót«, mely aztán az egyháztagok, különösen presbiterok közt közléken forog. Ez is követendő példa.

K—ny L—s O—n. Nagy megilletődéssel olvastam levelét s szívem mélyből megindultam a nagy megpróbáltatás fölött. De örömmel látom, hogy jóra igérkezik fordulni minden. Vajha egy legyen! Szíves bulgokodását, kötelező ígértét nagyon köszönöm — T—y A—r—e—s Régebben beklüdtől elbeszélést nem közölhetjük. Szentimentális, érzélgős történet. Ha ön keresni fogja nemes idealizmussal az élet realitását s ha ez utóbbit érti, átérzi, az előbbi pedig meg fogja óvni a naturalizmus büneitől: bizonyára meg sikerült dolgokkal ajándékozhatja meg az irodalmat. Most még csak szárnypróbálgatásokról szólhatunk. — D—ó E—e—Cs—a. A tanügyi cikket mielőbb közlöm. — Ferency Gyula urnak Krassó. Az első küldemény is 2 ft volt, a mostani is. Tehát a lap 8 óra van kifutva. Nagyon szívesen vennők, ha olykor dolgozataival is felkeresne nagyísteni ur. — T—s I—n dr M—e. A lefolyt közleményt igen köszönöm. A további szíves munkálkodást örömmel várom. — A—a Gy—a Cs—ó. Mielőbb magánlevelet írok. Nem tudom, elég jól megfelleltem-e a megbízatásnak? — Sz—k M—s E—s. Igéreted mielőbbi beváltására számítok — Kr—e I—n P—ny. A dolgozatot köszönettel kaptam. Jónai fog, mihelyt a tárca-rovatba besorozottak lefolytak. — Apostoli Mihály urnak Várda. Vajda Péternek a »Vegyes házasság« c. érdekes költeményét megkaptam. Igen köszönöm s mielőbb közlöm. — Z—y G—ó M—ó Köszönet a pompás »Fácánért.« — M—y L—s A—k. Kötelességünknek tartottuk az újabb helyreigazításnak tért adni. A multkori nyilatkozatba a »reconimálta« nyomdai elírésből csuszott be. — Kérjük tisztelet tudósítónkat, legyenek szívesek vidékük nevezetesebb eseményeiről lehetőleg hetenkint legalább egyszer pontosan értesíteni. Szíves értesítéseket lapunk minden barátjától köszönettel fogadunk.